

MICHAŁ BIAŁKOWSKI
Toruń

DZIAŁALNOŚĆ KAROLA WOJTYŁY NA FORUM KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI I JEJ KOMISJI (1958-1978)

WPROWADZENIE

Znaczenie Karola Wojtyły dla współczesnego Kościoła pozostaje wciąż przedmiotem refleksji historyków, teologów i filozofów. Widoczne są jednak wyraźne dysproporcje pomiędzy niepełnym stanem badań nad okresem wadowickim i krakowskim (1920-1978) a wnikliwymi i wielopłaszczyznowymi analizami pontyfikatu (1978-2005). Dla historii Kościoła w Polsce szczególne znaczenie ma czas posługi duszpasterskiej Karola Wojtyły jako bpa sufragana, wikariusza kapitulnego, arcybiskupa i kardynała na stolicy św. Stanisława ze Szczepanowa¹.

W niniejszym artykule przedstawiono aktywność przyszłego papieża na forum Konferencji Episkopatu Polski (KEP) oraz jej Komisji. Do tej pory ukazały się tylko dwie publikacje – pióra ks. Jana M. Dyducha – podejmujące problem udziału Wojtyły

---

¹ Podstawowe znaczenie mają publikacje: K. Wojtyła, *Kazania 1962-1978*, Kraków 1979; *Kalendarium życia Karola Wojtyły*, oprac. A. Boniecki, wyd. I – Kraków 1983, wyd. II – Kraków 2000; *Duszpasterski Synod Archidiecezji Krakowskiej 1972-1979*, t. 1: *Przebieg prac synodalnych. Dokumenty synodu*, t. 2: *Dokumentacja*, Kraków 1985; K. Wojtyła, *Nauczyciel i Pasterz*, t. 1: *Listy pasterskie – Komunikaty – Zarządzenia 1959-1978*, zebrał i oprac. M. Jagosz, Rzym 1987; *Karol Wojtyła jako bp krakowski*, red. T. Pieronek, R. M. Zawadzki, Kraków 1988; Jan Paweł II, *Dar i tajemnica*, Kraków 1996; K. Wojtyła, *Nauczyciel i Pasterz*, t. 2: *Memoriały i pisma do rządu i władz administracyjnych 1959-1978*, zebrał i oprac. M. Jagosz, Kraków 1998; *Teczki Wojtyły*, wybór, oprac. i red. C. Wilanowski, Warszawa 2003; Jan Paweł II, *Wstańcie, chodźmy!*, Kraków 2004; *Synod krakowski odczytany na nowo. Materiały z sympozjum „Duszpasterski Synod Archidiecezji Krakowskiej 1972-1979 XXV lat od zakończenia” zorganizowanego przez Instytut Prawa Kanonicznego Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie dnia 8 czerwca 2004 r.*, red. A. Chrapkowski, A. Wójcik, Kraków 2005; M. Lasota, *Donos na Wojtyłę. Karol Wojtyła w teczkach bezpieczeństwa*, Kraków 2006; S. Dziwisz, *Świadectwo. Stanisław Dziwisz w rozmowie z Gian Franco Svidercoschim*, przekł. M. Wolińska-Riedi, Warszawa 2008; *Ku prawdzie i wolności. Komunistyczna bezpieka wobec kard. Karola Wojtyły*, red. J. Marecki, F. Musiał, seria „Niezlomni”, Kraków 2009; R. Skrzypczak, *Karol Wojtyła na Soborze Watykańskim II. Zbiór wystąpień*, Warszawa 2011; K. Wojtyła, *Kościół w tajemnicy Odkupienia. Interpretacja Vaticanum II*, wybór i oprac. A. Dobrzyński, Rzym 2012; K. Wojtyła, *Odnova Kościoła i świata. Refleksje soborowe*, wybór i oprac. A. Dobrzyński, Rzym 2014; K. Wojtyła, *Vaticanum II czas twórczego myślenia. Wypowiedzi soborowe*, wybór i oprac. A. Dobrzyński, Rzym 2014; M. Lasota, *Wojtyła na podsłuchu*, Kraków 2014; J. Moskwa, *Droga Karola Wojtyły*, t. 1: *Na tron Apostołów 1920-1978*, Warszawa 2014.

w pracach KEP² oraz służby dla Kościoła Powszechnego³ w okresie krakowskim. Podstawą źródłową pierwszej przywołanej publikacji były przede wszystkim materiały archiwalne przechowywane w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, zespół: Akta Kard. Karola Wojtyły.

Oryginalność niniejszego opracowania polega na wykorzystaniu niepublikowanych materiałów archiwalnych z Archiwum Archidiecezjalnego Warszawskiego (zespół Sekretariatu Prymasa Polski), przy czym pierwszorzędne znaczenie mają „Protokoły Konferencji Episkopatu Polski” oraz „Protokoły Komisji Głównej/Rady Głównej Episkopatu Polski”. Te dwie niezwykle cenne serie dokumentów są zasadniczą podstawą źródłową artykułu⁴.

UREGULOWANIA HISTORYCZNO-PRAWNE KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI I JEJ KOMISJI

Początki KEP jako federacji zrzeszającej biskupów katolickich w Polsce sięgają wydarzeń związanych z 100. rocznicą utworzenia metropolii warszawskiej. 12 marca 1917 r., podczas wspomnianych obchodów w Warszawie doszło do pierwszego zebrania hierarchów z wszystkich trzech zaborów⁵. W przypadku metropolii warszawskiej – jak wspominał kard. Aleksander Kakowski – zjazdy bpów kontynuowane były w latach 1917 i 1918⁶.

W niepodległej Polsce pierwsze posiedzenie konferencji biskupów miało miejsce w dniach 10-12 grudnia 1918 r. w Warszawie⁷, natomiast pierwsza konferencja plenarna Episkopatu Polski obradowała pod przewodnictwem nuncjusza apostolskiego ks. Achille Rattiego w Warszawie w dniach 12-14 marca 1919 r.⁸ Z kolei podczas ob-

² J. M. Dyduch, *Kardynał Karol Wojtyła w służbie Konferencji Episkopatu Polski*, Kraków 2007.

³ J. M. Dyduch, *Kardynał Karol Wojtyła w służbie Kościołowi Powszechnemu. Udział w pracach Kurii Rzymskiej i Synodów Bpich*, Kraków 1998. Warto sięgnąć również do kilku artykułów tegoż autora podejmujących kwestie szczegółowe związane z pracami w komisjach KEP oraz gremiach watykańskich. Zob. J. M. Dyduch, *Udział kardynała Karola Wojtyły w pracach Rady Świeckich*, „Prawo Kanoniczne. Kwartalnik Prawno-Historyczny”, 1996, nr 39/1-2, s. 3-16; idem, *Wkład kardynała Karola Wojtyły w dzieło I Synodu Bpów w 1967 r.*, „Prawo Kanoniczne. Kwartalnik Prawno-Historyczny”, 1996, nr 39/3-4, s. 155-170; idem, *Udział kardynała Karola Wojtyły w pracach Kongregacji Wychowania Chrześcijańskiego*, „Roczniki Nauk Prawnych”, t. VII, 1997, s. 69-84; idem, *Troska kard. Karola Wojtyły o wolność nauki*, „Annales Canonici” 9 (2013), s. 5-16.

⁴ Materiały archiwalne zostały udostępnione autorowi za zgodą ks. kardynała Kazimierza Nycza, arcybpa metropolity warszawskiego.

⁵ A. Kakowski, *Z niewoli do niepodległości. Pamiętniki*, słowo wstępne kard. J. Glemp, Prymas Polski, red. i oprac. T. Krawczak, R. Świętek, Kraków 2000, s. 357-362; T. P. Zakrzewski, *Wspomnienia*, wyd. i oprac. M. M. Grzybowski, Ciechanów-Płock 2016, s. 52-54; M. Stępień, *Pozycja prawna Konferencji Episkopatu Polski. Studium prawno-historyczne*, Łomża 2014, s. 18.

⁶ A. Kakowski, *Z niewoli do niepodległości...*, s. 767-782.

⁷ A. Kakowski, *Z niewoli do niepodległości...*, s. 946-949; S. Wilk, *Episkopat Kościoła katolickiego w Polsce w latach 1918-1939*, Lublin 1992, s. 115.

⁸ A. Kakowski, *Z niewoli do niepodległości...*, s. 949-951.

rad w Poznaniu i Gnieźnie, w dniach 26-30 sierpnia 1919 r., przyjęty został regulamin KEP⁹. Jednocześnie postanowiono wówczas, że przewodniczącym Konferencji będzie Prymas Polski, arcybiskup gnieźnieński i poznański Edmund Dalbor¹⁰. Nuncjusz apostolski ks. Achille Ratti – mimo wyrażonej chęci przewodniczenia – uczestniczył tylko w części spotkania hierarchów. Na decyzji tej zaważyła postawa kard. Dalbora, który działalność Konferencji postrzegał jako sprawę wewnętrzną Kościoła w Polsce¹¹.

Latem 1920 r. ostatecznie ukształtował się skład Komitetu Biskupów, który stanowił prezydium KEP, a we wrześniu 1922 r. utworzono koordynujący prace Sekretariat Episkopatu Polski. W czasie obrad I Polskiego Synodu Plenarnego w 1936 r., uchwalono, że dostojnicy wszystkich obrządków katolickich będą zbierać się raz w roku na zwyczajne Konferencje Biskupów. W razie pilnej potrzeby przywidywano również zebrania nadzwyczajne. Konferencja miała prawo powoływać komisje, określać ich skład oraz kompetencje¹². 26 września 1938 r. biskupi przyjęli regulamin KEP. Jak podkreśla ks. Stanisław Wilk SDB, nowe uregulowania przewidywały fakultatywny udział biskupów pomocniczych w zebraniach oraz trzyletnią kadencję sekretarza Episkopatu. Uchwały Konferencji Episkopatu miały mieć charakter wspólnego porozumienia i wytycznych. Moc prawną posiadały tylko te postanowienia, których unormowanie przez Konferencję Biskupów zastrzeżone było uchwałami I Polskiego Synodu Plenarnego¹³.

Po zakończeniu II wojny światowej pierwsze zebranie biskupów polskich odbyło się w Krakowie pod przewodnictwem arcyb. Adama Stefana Sapięhy 26-27 czerwca 1945 r. Dwa kolejne – po powrocie z emigracji Prymasa Polski kard. Augusta Hlonda – na Jasnej Górze w dniach 3-4 października 1945 r. oraz 22-24 maja 1946 r.¹⁴

Funkcję przewodniczącego Konferencji pełnili: kard. August Hlond (od maja 1946 r. do września 1948 r.)¹⁵, kard. Adam Stefan Sapięha (od października 1948 r. do kwietnia 1949 r.) oraz arcybp/kard. Stefan Wyszyński (od kwietnia 1949 r. aż do śmierci w maju 1981 r.). Wyjątkiem był okres uwięzienia prymasa Stefana Wyszyńskiego. Od września 1953 r. do października 1956 r. pracami episkopatu kierował ordynariusz łódzki bp Michał Klepacz¹⁶.

⁹ M. Stępień, *Pozycja prawna Konferencji...*, s. 19-20.

¹⁰ Cz. Pest, *Kardynał Edmund Dalbor (1869-1926), pierwszy prymas Polski Odrodzonej*, Poznań 2004, s. 136-138. J. Żaryn, *Dzieje Konferencji Episkopatu Polski w zarysie (1919-1945-1989-2000)*, w: *Komunikaty Konferencji Episkopatu Polski 1945-2000*, wstęp i oprac. J. Żaryn, Poznań 2006, s. 11.

¹¹ A. Kakowski, *Z niewoli do niepodległości...*, s. 951-953; T. P. Zakrzewski, *Wspomnienia...*, s. 70-71.

¹² M. Stępień, *Pozycja prawna Konferencji...*, s. 20-21.

¹³ S. Wilk, *Episkopat Kościoła katolickiego...*, s. 128-129.

¹⁴ J. Żaryn, *Dzieje Konferencji Episkopatu Polski w zarysie (1919-1945-1989-2000)*, s. 13; M. Stępień, *Pozycja prawna Konferencji...*, s. 25.

¹⁵ Zob. J. Pietrzak, *Pełnia prymasostwa. Ostatnie lata prymasa Polski kardynała Augusta Hlonda (1945-1948)*, t. 1-2, Poznań 2009.

¹⁶ B. Noszczak, *Polityka państwa wobec Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce w okresie internowania prymasa Stefana Wyszyńskiego 1953-1956*, Warszawa 2008, s. 70-92; T. P. Zakrzewski, *Wspomnienia...*, s. 337-340.

W 1946 r. biskupi utworzyli Komisję Główną, która posiadała kompetencje zbliżone do Komitetu Biskupów¹⁷. W jej skład weszli: kard. August Hlond, kard. Adam Stefan Sapieha, arcybp Romuald Jałbrzykowski, arcybp Walenty Dymek, arcybp Eugeniusz Baziak, bp Włodzimierz Jasiński oraz bp Zygmunt Choromański¹⁸. Ten ostatni we wrześniu 1946 r. został sekretarzem generalnym Konferencji¹⁹.

Od września 1950 r. – obok Komisji Główniej – w strukturze KEP działały gremia specjalistyczne. Początkowo były to Komisje: Duszpasterska; Szkolna; Caritas; Liturgiczna i Śpiewnika; Gospodarcza; Studiów; Prasowa; Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego; Spraw Społecznych; Rozmów z Rządem; Seminariów Duchownych; dla Niższych Seminariów; dla Spraw Zakonnych²⁰. W listopadzie 1959 r., a więc na początku posługi biskupiej Karola Wojtyły, funkcjonowały Komisje: Główna, Duszpasterstwa; Szkolna; Dobroczynności; Liturgiczna; Gospodarcza; Studiów; Prasowa; Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego; Spraw Społecznych; Rozmów z Rządem; Seminariów Duchownych; dla Niższych Seminariów; dla Spraw Zakonnych; Maryjna; Instytucji Polskich w Rzymie; Duszpasterstwa Akademickiego; Filmu, Telewizji i Radia; Soborowa; „Księżówki” w Zakopanem²¹.

W marcu 1968 r. – rok przed zatwierdzeniem przez dykasterie watykańskie Statutu KEP – istniało już 28 Komisji: Główna; Soborowa; Duszpasterstwa; Maryjna; Duszpasterstwa Duszpasterzy; Apostolstwa Świeckich; Małżeństwa i Rodziny; Duszpasterstwa Kobiet; Katechetyczna; Ekumeniczna; Duszpasterstwa Dobroczynnego; Liturgiczna; Reformy Prawa Kanonicznego; Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego; Prasowa; Wydawnictw Katolickich; Duszpasterstwa Akademickiego; Instytucji Polskich w Rzymie; Filmu, Telewizji i Radia; „Księżówki” w Zakopanem; Spraw Trzeźwości, Artystyczno-Konserwatorska; do spraw Powołań; Duszpasterstwa Emigracji; Misyjna; Spraw Zakonnych; Studiów i Seminariów Duchownych; *Iustitia et Pax*²².

Aż do zatwierdzenia przez Stolicę Apostolską w dniu 15 marca 1969 r. Statutu KEP biskupi nie posiadali aktu konstytutywnego, co powodowało, że działali opierając się na tradycjach przedwojennych, wypracowanych wówczas zasadach pracy oraz autorytecie kolejnych przewodniczących²³. Zasadnicze zmiany spowodowane były wejściem w życie soborowego Dekretu o pasterskich zadaniach bpów w Kościele *Christus Dominus*, który szczególne znaczenie przypisał zasadzie kolegialności. W tym duchu, podczas 90. Konferencji Plenarnej EP obradującej w dniach 15-16 grudnia 1965 r., hierarchowie ustalili, że decyzje podejmowane na posiedze-

¹⁷ T. P. Zakrzewski, *Wspomnienia...*, s. 317-318.

¹⁸ M. Stępień, *Pozycja prawna Konferencji...*, s. 29.

¹⁹ M. G. Smoliński, *Bp Negocjator Zygmunt Choromański (1892-1968). Biografia niepolityczna?*, Warszawa 2014.

²⁰ M. Stępień, *Pozycja prawna Konferencji...*, s. 30-31.

²¹ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/187, k. 7-10, Komisje uzupełnione, 19 listopada 1959 r.

²² AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/236, k. 4-12, Komisje Konferencji Episkopatu, stan na dzień 1 III 1968 r.

²³ J. M. Dyduch, *Kształt prawny Konferencji Episkopatu Polski*, „Prawo Kanoniczne” 2013, nr 2 (56), s. 3-15.

niach KEP przyjmowane będą większością głosów²⁴. Natomiast we wrześniu 1966 r. uchwalono zrównanie wszystkich członków KEP poprzez przyznanie biskupom sufraganom prawa głosu decydującego, jaki dotąd przysługiwał wyłącznie biskupom ordynariuszom²⁵. W styczniu 1970 r. Komisja Główna została przekształcona w Radę Główną EP.

W okresie aktywności Karola Wojtyły na forum KEP głównym przedmiotem troski biskupów były kwestie duszpasterskie. Od końca lat 50. XX w. koncentrowały się one wokół: programu Wielkiej Nowenny (1957-1966); obrad Soboru Watykańskiego II (1962-1965), a następnie realizacji jego uchwał; przygotowania i przebiegu uroczystości Millennium Chrztu Polski (1966-1967). Również dekada lat 70. XX w. obfitowała w ciekawe projekty duszpasterskie, wśród których należy wymienić przede wszystkim organizację obchodów Roku Świętego 1974/1975.

Podkreślić należy, że obok zadań pastoralnych KEP działała również na innych ważnych obszarach. Były to m. in.: 1) stosunki z władzami komunistycznymi; 2) kontakty ze Stolicą Apostolską; 3) stosunki z zagranicznymi Konferencjami Episkopatów; 4) relacje ze środowiskami katolików świeckich; 5) organizacja struktur kościelnych na Ziemiach Zachodnich i Północnych; 6) odnowa liturgii oraz studiów biblijnych; 7) działalność edukacyjna; 8) działalność wydawnicza; 9) praca charytatywna²⁶.

CZŁONEK KOMISJI GŁÓWNEJ/RADY GŁÓWNEJ EPISKOPATU POLSKI (1964-1978)
I ZASTĘPCA PRZEWODNICZĄCEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI (1969-1978)

Jak wspomniano, ścisłym gremium kierowniczym – w ramach struktury KEP – była Komisja Główna/Rada Główna EP. Karol Wojtyła wszedł w jej skład bezpośrednio po nominacji na urząd metropolity krakowskiego, która nastąpiła 30 grudnia 1963 r. 8 marca 1964 r. odbył uroczysty ingres do archikatedry krakowskiej²⁷, a po raz pierwszy uczestniczył w posiedzeniu Komisji Główniej EP 5 lutego 1964 r. Pozostałymi członkami Komisji Główniej w tym okresie byli: kard. Stefan Wyszyński, arcybp Antoni Baraniak, arcybp Bolesław Kominek, arcybp Karol Wojtyła, bp Franciszek

²⁴ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/219, k. 129, Protokół 90. KPEP, Warszawa, 15–16 XII 1965 r.

²⁵ M. Stępień, *Pozycja prawna Konferencji...*, s. 26.

²⁶ Część z wymienionych zagadnień została omówiona – w kontekście recepcji nauczania Soboru Watykańskiego II – w artykułach: M. Białkowski, *Od Vaticanum II do bulli «Episcoporum Poloniae coetus». Pierwsza faza recepcji Soboru Watykańskiego II w Polsce (1966-1972) – wybrane zagadnienia*, w: *Dzieje Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim*, t. 2: 1956-1972, red. M. Siedziako, Z. Stanuch, G. Wejman, Szczecin-Warszawa 2017, s. 67-100; idem, *Początki odnowy posoborowej w Kościele katolickim w Polsce (do 1972 roku). Zarys wybranych problemów*, „Nasza Przeszłość”, 128 (2017), s. 227-270; idem, *Od bulli «Episcoporum Poloniae coetus» do wyboru Kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową. Druga faza recepcji Soboru Watykańskiego II w Polsce (1972-1978)*, w: *Dzieje Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim*, t. 3: 1972-1978, red. M. Siedziako, Z. Stanuch, G. Wejman, Szczecin-Warszawa 2018 [w druku].

²⁷ *Kalendarium życia Karola Wojtyły*, oprac. A. Boniecki, Kraków 2000, s. 188-189.

Barda, bp Zygmunt Choromański, bp Bronisław Dąbrowski FDP, bp Franciszek Jop, bp Piotr Kałwa, bp Michał Klepacz²⁸.

Według zestawienia ze stycznia 1970 r. Radę Główną EP tworzyli: kard. Stefan Wyszyński, kard. Karol Wojtyła, arcybp Antoni Baraniak, arcybp Bolesław Kominek, bp Bronisław Dąbrowski FDP, bp Franciszek Jop, bp Piotr Kałwa, bp Józef Rozwadowski, bp Ignacy Tokarczuk²⁹. Kolejne zmiany spowodowały, że skład (dane z 10 maja 1975 r.) przedstawiał się następująco: kard. Stefan Wyszyński, kard. Karol Wojtyła, arcybp Antoni Baraniak, bp Bronisław Dąbrowski FDP, bp Franciszek Jop, bp Józef Rozwadowski, bp Władysław Rubin (gość), bp Jerzy Stroba, bp Ignacy Tokarczuk³⁰.

Jan M. Dyduch w książce poświęconej służbie KEP nie wyszczególnia członkostwa arcybpa Karola Wojtyły w Komisji Głównej/Radzie Głównej EP jako odrębnej funkcji, choć trzeba podkreślić, że przynależność do tego gremium była szczególnym wyróżnieniem i zobowiązaniem. To na poziomie Rady Głównej EP toczyła się zasadnicza dyskusja na temat relacji z władzami państwowymi; na tym forum ustalano główne kierunki prac duszpasterskiej oraz projektowano wieloletnie programy formacyjne; wreszcie to tam konsultowano i podejmowano decyzje personalne dotyczące obsady najważniejszych urzędów, instytucji oraz godności w Kościele w Polsce. Warto zwrócić jednak uwagę, że wejście Karola Wojtyły w skład Komisji Głównej nie było wyrazem jego osobistego awansu (jak to miało miejsce w przypadku kilku członków – biskupów ordynariuszy), ale następstwem objęcia przezeń godności arcybiskupa krakowskiego. Bez wątplenia jednak od tego czasu stał się jednym z kilku najbliższych współpracowników Prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego. Jeszcze mocniej współpracę tę pogłębiło i umocniło wyniesienie do godności kardynalskiej. Nominacja kardynalska – wręczona arcybiskupowi krakowskiemu 26 czerwca 1967 r.³¹ – stanowiła przełom dla mocno zhierarchizowanych dotąd struktur Episkopatu Polski. Do tej pory wśród biskupów polskich – wedle precedencji – drugie miejsce zajmował arcybp Antoni Baraniak, trzecie arcybp Bolesław Kominek, a czwarte metropolita krakowski. Zwyczajowo metropolita poznański – nieformalnie pełniący funkcję zastępcy przewodniczącego – zamykał posiedzenia Konferencji Plenarnej EP. Powołanie arcybpa Wojtyły do Kolegium Kardynalskiego stawiało go na drugim miejscu wśród dostojników Kościoła w Polsce. Stąd już podczas pierwszego, po głoszeniu nominacji Wojtyły, posiedzenia Konferencji Plenarnej EP w dniach 15-16 czerwca 1967 r. drugie miejsce po prymasie zajmował kardynał-nominat. Na zakończenie posiedzenia 103. Konferencji Plenarnej EP Karol Wojtyła zwracając się do

²⁸ AAW, SPP, Protokoły KGEP, sygn. II 4/19, k. 3, Protokół KGEP, Warszawa, 5 II 1964 r.

²⁹ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 2/247, k. 30, Komisje Konferencji Episkopatu Polski, stan na dzień 20 III 1970 r.; AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/246, k. 27–29, Organa Konferencji Episkopatu Polski, stan na 16 I 1970 r.

³⁰ AAW, SPP, Protokoły KGEP, sygn. II 4/30, k. 19, Protokół KGEP, Warszawa, 10 III 1975 r.

³¹ *Kalendarium życia Karola Wojtyły...*, s. 236; J. Moskwa, *Droga Karola Wojtyły*, t. 1: *Na tron Apostołów 1920-1978*, s. 300.

Prymasa Polski stwierdził, że: „dotąd czynił to Arcybiskup Baraniak od dziś ten miły obowiązek przechodzi na niego”³².

Potwierdzeniem roli najbliższego współpracownika Prymasa Polski było powierzenie Wojtyły – w myśl zatwierdzonych 15 marca 1969 r. przepisów Statutu KEP – funkcji zastępcy przewodniczącego KEP³³. Wybór Wojtyły na zastępcę przewodniczącego KEP nastąpił podczas 116. Konferencji Plenarnej EP 30 września 1969 r. O dokonanym wyborze, przebywającego wówczas w Rzymie arcybpa krakowskiego, Prymas Polski zawiadamiał pismem z dnia 2 października 1969 r.³⁴

W zaangażowaniu arcybpa, a następnie kard. Karola Wojtyły jako członka Komisji Głównej/Rady Głównej EP oraz zastępcy przewodniczącego KEP wyróżnić można cztery podstawowe płaszczyzny działań:

- 1) nauczanie pasterskie;
- 2) kształtowanie stosunków z władzami PRL;
- 3) kontakty ze Stolicą Apostolską oraz konferencjami episkopatów;
- 4) inspirowanie zmian struktury organizacyjnej, celów i zadań KEP.

Nauczanie pasterskie

Konkretnym owocem nauczania pasterskiego biskupów były listy Episkopatu Polski³⁵. Zazwyczaj projekty tych dokumentów przygotowywali członkowie Komisji Głównej/Rady Głównej EP lub inni wyznaczeni kompetentni biskupi. Karol Wojtyła jest autorem co najmniej sześciu obszernych listów, które po poprawkach oraz konsultacjach poczynionych podczas obrad KEP były przyjęte przez Episkopat i skierowane do wszystkich wiernych Kościoła katolickiego w Polsce.

Pierwszy spośród listów to „Słowo biskupów polskich z Milenijnej Konferencji Episkopatu przy grobie św. Wojciecha w Gnieźnie”. Zasadnicze prace redakcyjne miały miejsce zapewne na początku marca 1966 r., gdyż projekt został przedstawiony na posiedzeniu Komisji Głównej EP w dniu 22 marca 1966 r., natomiast 7 kwietnia 1966 r. arcybpa Wojtyła przesłał poprawiony tekst Prymasowi Polski. Metropolita krakowski zaproponował wówczas zmodyfikowany tytuł „Słowo wspólne (albo wspólna wypowiedź) biskupów polskich na Tysiąclecie Chrztu”³⁶. 21 kwietnia 1966 r., obra-

³² AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/232, k. 77, Protokół 103. KPEP, Warszawa, 15-16 VI 1967 r.

³³ Archiwum Konferencji Episkopatu Polski, dokument łaciński: *Statutum Conferentiae Episcoporum Poloniae, Varsaviae, die 13 februarii Anno 1969*; zob. też: J. Dyduch, *Kształt prawny Konferencji Episkopatu Polski*, „Prawo Kanoniczne” 2013, nr 2 (56), s. 3-15; *Kalendarium życia Karola Wojtyły*, oprac. A. Boniecki, s. 282.

³⁴ AAW, SPP, Protokoły KEP, II 4/245, k. 32, Pismo prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego do metropolity krakowskiego kard. Karola Wojtyły, Warszawa, 2 X 1969 r.

³⁵ Zob. R. Kantor, *Rola Konferencji Bpów w działalności apostolskiej w świetle listów pasterskich*, „Textus et Studia”, nr 2 (2)2015, s. 53-68.

³⁶ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/222, k. 12, Pismo metropolity krakowskiego abpa Karola Wojtyły do prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego, Kraków, 7 IV 1966 r.

dowała w Gnieźnie przywołana w tytule listu konferencja, a ostatecznie list datowany na 14 kwietnia 1966 r. ogłoszony został pod pierwotnym tytułem³⁷.

Również przygotowany jesienią 1966 r. „List pasterski Episkopatu Polski na rozpoczęcie roku posoborowego” był przedsięwzięciem arcybpa krakowskiego³⁸. Dyskusja nad tekstem projektu – przedstawionym przez Karola Wojtyłę – odbyła się 17 października 1966 r.³⁹ Ogłoszony 10 listopada 1966 r. dokument wzywał do realizacji nauczania Soboru Watykańskiego II, wyrażając nadzieję, że odnowa Kościoła dokonywać się będzie pod czujnym i troskliwym wzrokiem Najświętszej Matki.

Kościół katolicki w Polsce nie pozostał obojętny na wystąpienia młodzieży studenckiej oraz pracowników nauki w marcu 1968 r. Dlatego 3 maja 1968 r. biskupi zgromadzeni na Jasnej Górze przyjęli „Słowo Episkopatu Polski o wydarzeniach marcowych”⁴⁰. Był to kolejny dokument redagowany przez Karola Wojtyłę⁴¹.

Tematami szczególnie bliskimi Karolowi Wojtyłemu były: małżeństwo, rodzina, rodzicielstwo, płodność. Poświęcił im list pasterski EP zatytułowany: „Głos biskupów polskich w obronie zagrożonego bytu narodu”⁴². W dokumencie omówił ówczesny stan demograficzny Polski, postawił pytanie o przyczyny tej sytuacji, poszukiwał na nie odpowiedzi oraz określił moralne i zdrowotne następstwa prawnej dopuszczalności przerywania ciąży. Metropolita krakowski stwierdził, że tylko zdecydowane przeciwdziałanie, obejmujące wszystkie grupy społeczne i zawodowe, może powstrzymać zbrodnię dzieciobójstwa nienarodzonych. List miał być odczytany w uroczystość Świętej Rodziny 27 grudnia 1970 r. Ostatecznie wydarzenia na Wybrzeżu w grudniu 1970 r. spowodowały, że termin ten został przesunięty na 28 stycznia 1971 r.⁴³

Z kolei 500. rocznica śmierci św. Jana Kantego (1390-1473), stała się okazją, by w ramach ogłoszonego w 1973 r. Roku Nauki Polskiej (władze PRL uczciły w ten sposób 500. rocznicę urodzin Mikołaja Kopernika), przybliżyć wiernym postać słabo znanego poza obszarem metropolii krakowskiej kapłana i uczonego, profesora Uniwersytetu Krakowskiego. Projekt listu przygotował kard. Karol Wojtyła⁴⁴.

Ostatni list, którego autorstwo z całą pewnością możemy przypisać Karolowi Wojtyłemu, to „Słowo pasterskie biskupów na uroczystość Świętej Rodziny w roku 1973”⁴⁵. Kardynał przeszedł w nim ówczesną kondycję polskiej rodziny, narażonej

³⁷ *Słowo bpów polskich z Milenijnej Konferencji Episkopatu przy grobie św. Wojciecha w Gnieźnie*, w: *Listy pasterskie Episkopatu Polski 1945-1974*, Paris 1975, s. 439-441.

³⁸ *List pasterski Episkopatu Polski na rozpoczęcie roku posoborowego*, w: *Listy pasterskie Episkopatu Polski 1945-1974*, s. 470-474.

³⁹ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/226, k. 17, Protokół 97. KPEP, Wrocław, 17 X 1966 r.

⁴⁰ *Słowo Episkopatu Polski o wydarzeniach marcowych*, w: *Listy pasterskie Episkopatu Polski 1945-1974*, s. 525-526.

⁴¹ AAW, SPP, Protokoły KGEP, sygn. II 4/23, k. 49, Protokół KGEP, Jasna Góra, 2 V 1968 r.

⁴² *Karol Wojtyła jako biskup krakowski*, red. T. Pieronek, R. M. Zawadzki, Kraków 1988, s. 68.

⁴³ *Głos biskupów polskich w obronie zagrożonego bytu narodu*, w: *Listy pasterskie Episkopatu Polski 1945-1974*, s. 623-628.

⁴⁴ *Bpi polscy na pięćsetną rocznicę śmierci świętego Jana z Kęt, profesora Uniwersytetu Krakowskiego*, w: *Listy pasterskie Episkopatu Polski 1945-1974*, s. 776-778.

⁴⁵ *Karol Wojtyła jako biskup krakowski...*, s. 68.

na kryzysy emocjonalne, moralne, społeczne i demograficzne. Stąd szczególną wagę przypisywał odpowiedzialnemu rodzicielstwu:

„Z ustanowienia Bożego małżeństwo służy przekazywaniu życia. Regulacja poczęć nie może przeszkadzać prawidłowej dzietności polskich rodzin, zwłaszcza że w tej dziedzinie wszyscy dostrzegają poważne zagrożenie. [...] Małżonkowie zaś i rodzice muszą uważać sprawę ilości dzieci we własnej rodzinie za sprawę sumienia. Tego właśnie niestrudzenie uczy Kościół, głosząc zasadę odpowiedzialnego rodzicielstwa”⁴⁶.

Kształtowanie stosunków z władzami PRL

Pierwszym znaczącym wystąpieniem Karola Wojtyły, które miało wpływ na kształtowanie relacji państwo-Kościół katolicki była propozycja listu do rządu PRL zawierająca stanowisko Episkopatu Polski wobec odmowy wydania Prymasowi Polski paszportu na wyjazd do Rzymu. Ogłoszona 7 stycznia 1966 r. decyzja władz PRL była pokłosiem Listu biskupów polskich do biskupów niemieckich, zinterpretowanego przez aparat partyjno-państwowy jako nieuprawniona ingerencja Kościoła katolickiego w sferę polityki zagranicznej Polski Ludowej. Już 11 stycznia 1966 r. arcybiskup krakowski pisał do Prymasa Polski:

„Komunikat U. R. M. jest w całości pomówieniem wraz z próbą wmówienia Waszej Eminencji oraz nam, Biskupom polskim, czynów oraz zamierzeń, które przedmiotowo nie miały miejsca. Tak więc zupełnie arbitralne jest twierdzenie o „z gruntu politycznym” charakterze dokumentu. Niezgoda z rzeczywistością wypowiedź o zredagowaniu listu `wspólnie z biskupami niemieckimi`. [...]”

Prócz tych wszystkich przeinaczeń, komunikat U. R. M. pomija najzupełniej milczeniem wagę moralną dokumentu odpowiadającego najgłębszym potrzebom współczesnej ludzkości i świata, który szuka na wszystkich drogach zabezpieczenia przed wojną – czyli tego, co służy pokojowi i sprawiedliwości w stosunkach międzynarodowych. Charakterystyczne jest przy tym owo splotenie, w jakim od początku usiłuje się przedstawić głębokie ujęcie w obu listach sprawy przebaczenia⁴⁷.

Przygotowany przez Karola Wojtyłę dokument stał się podstawą oficjalnego pisma protestacyjnego przekazanego premierowi PRL przez sekretarza KEP⁴⁸. Ponadto metropolita krakowski przygotował projekt listu duszpasterskiego, któremu nadał roboczy tytuł: „Właściwe znaczenie soborowej korespondencji Episkopatu Polski z Episkopatami całego świata, a w szczególności z Episkopatem niemieckim /naświetenie/⁴⁹. Dokument – po dyskusji przeprowadzonej 8 lutego 1965 r. na forum

⁴⁶ *Słowo pasterskie biskupów w Uroczystość Świętej Rodziny*, w: *Listy pasterskie Episkopatu Polski 1945-1974*, s. 770.

⁴⁷ AAW, SPP, Protokoły KGEP, sygn. II 4/21, k. 2-3, Pismo metropolity krakowskiego abpa Karola Wojtyły do prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego, Kraków, 11 I 1966 r.

⁴⁸ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/220, k. 14, Protokół 91. KPEP, Warszawa, 9-10 II 1966 r.

⁴⁹ AAW, SPP, Protokoły KGEP, sygn. II 4/21, k. 6-14, Oświadczenie. Właściwe znaczenie soborowej korespondencji Episkopatu Polski z Episkopatami całego świata, a w szczególności z Episkopatem niemieckim /naświetenie/.

Komisji Głównej EP – został przyjęty i stał się podstawą komunikatu odczytanego wiernym Kościoła katolickiego w Polsce 6 marca 1966 r.⁵⁰

Również przygotowany we wrześniu 1966 r. projekt pisma EP do rządu PRL w sprawie znieważenia obrazu Matki Bożej podczas uroczystości nawiedzenia był autorstwa Karola Wojtyły⁵¹. Świadczą o tym nie tylko – jak podaje ks. Jan M. Dyduch – naniesione na rękopisie własnoręczne poprawki metropolity krakowskiego, ale przede wszystkim informacja zawarta w protokole z 98. Konferencji Plenarnej EP obradującej w dniu 22 listopada 1966 r.⁵² Warto podkreślić, że protest został podpisany jeszcze w tym samym dniu przez wszystkich polskich hierarchów, a następnie przekazany Radzie Państwa PRL⁵³.

Kolejną oficjalną wypowiedzią KEP, której autorem był kard. Wojtyła jest odpowiedź na list rządu PRL z 14 lipca 1970 r. Przypomnijmy, że w piśmie tym władze komunistyczne negatywnie oceniły projekt listu biskupów polskich w związku z 50. rocznicą „wypadków wojennych z 1920 r.” (zwycięstwa wojsk polskich w Bitwie Warszawskiej oraz Bitwie nad Niemnem). Rząd PRL oskarżał hierarchów o działanie wymierzone przeciwko polskiej racji stanu i sojuszniczym stosunkom polsko-radzieckim. W przygotowanej odpowiedzi kardynał podkreślał, że treść pisma rządu PRL stanowi niedopuszczalną ingerencję w misję duszpasterską i religijną Kościoła⁵⁴.

Odpowiedź na list rządu nie tylko wywołała kolejny konflikt w relacjach państwo-Kościół katolicki, ale również uzmysłowiła partyjnym decydom rolę arcybiskupa krakowskiego jako jednego z czołowych krytyków systemu politycznego. Kolejne kroki podejmowane przez kard. Wojtyłę wskazywały, że zastępca przewodniczącego KEP będzie twardo domagał się przywrócenia oraz respektowania praw Kościoła i ludzi wierzących w Polsce. Nie inaczej należy ocenić list w sprawie Wydziału Teologicznego UJ, który 8 maja 1971 r. skierował do premiera PRL Piotra Jaroszewicza. Metropolita krakowski domagał się w nim podjęcia – w duchu deklarowanej przez stronę rządową normalizacji stosunków pomiędzy państwem a Kościołem – rozmów w celu naprawienia krzywdy:

„Od strony środowiska krakowskiego likwidacja Wydziału Teologicznego UJ jest stratą tym bardziej dotkliwą, że Kraków w dalszym ciągu jest środowiskiem skupiającym wielką, chyba największą w Polsce, liczbę studentów teologii, skupionych w w/w trzech seminariach diecezjalnych

⁵⁰ AAW, SPP, Protokoły KGEP, sygn. II 4/21, k. 28, Protokół KGEP, Warszawa, 8 II 1965 r. Inaczej zanotowano w protokole z 91. Konferencji Plenarnej EP, gdzie podano, że do odczytania wiernym przyjęto projekt wrocławski autorstwa arcybpa Bolesława Kominka, a projekt krakowski arcybpa Karola Wojtyły miał być przekazany biskupom ordynariuszom, jako pomoc duszpasterska dla kapłanów. Zob. AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/220, k. 16-17, Protokół 91. KPEP, Warszawa, 9-10 II 1966 r.

⁵¹ K. Wojtyła, *Nauczyciel i Pasterz*, t. 1: *Listy pasterskie – Komunikaty – Zarządzenia 1959-1978*, s. 164-166.

⁵² AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/227, k. 30, Protokół 98. KPEP, Warszawa, 21-22 XI 1966 r.

⁵³ *Protest Episkopatu Polski skierowany do Rady Państwa w sprawie znieważenia obrazu Matki Bożej Częstochowskiej przez władze administracyjne oraz gwałcenia uczuć religijnych*, P. Raina, *Kościół w PRL. Dokumenty*, t. 2, s. 405-407.

⁵⁴ J. M. Dyduch, *Kardynał Karol Wojtyła w służbie...*, s. 35-36.

oraz w całym szeregu seminariów i klerykatów zakonnych. W bieżącym roku akademickim ogólna liczba tych studentów przekracza tysiąc osób.

Już z tego tylko punktu widzenia dokonana przed 17 laty likwidacja Wydziału Teologicznego UJ w Krakowie jest dotkliwą krzywdą wyrządzoną Kościołowi i społeczeństwu katolickiemu. Należy jednak stwierdzić zarazem, że jest to krzywdą wyrządzoną polskiej historii i kulturze⁵⁵.

W ślad za listem podejmującym problem restytucji Wydziału Teologicznego UJ pojawił się pomysł kompleksowego opisanie sytuacji katolików w PRL. Zapewne jeszcze w listopadzie 1971 r. kardynał intensywnie pracował nad tekstem opracowania „Wolność religijna jako podstawa normalizacji stosunków pomiędzy państwem a Kościołem”, ponieważ 11 grudnia skierował na ręce sekretarza KEP bpa Bronisława Dąbrowskiego FDP pierwszą wersję projektu. Ostateczna wersja dokumentu zatytułowanego „Memoriał Episkopatu Polski do Rządu PRL o wolności religijnej jako podstawie normalizacji stosunków między Państwem a Kościołem”⁵⁶ złożona została do rozpatrzenia przez Radę Główną EP 7 lutego 1972 r.⁵⁷ Z powodu choroby autora memoriału, który nie uczestniczył w tym posiedzeniu, dyskusja nad dokumentem odbyła się dopiero 4 maja 1972 r. Opracowanie przekazane do dalszego omówienia na posiedzeniu plenarnym KEP ostatecznie zostało przesłane do Sekretariatu Stanu Stolicy Apostolskiej, gdzie „Ze względu na przygotowywaną wymianę poglądów z Rządem PRL proponowano, aby odłożyć przesłanie go do Rządu”⁵⁸. Memoriał został uchwalony w czasie posiedzenia KEP obradującej we Wrocławiu 31 października 1972 r.,⁵⁹ a następnie w dniu 30 stycznia 1973 r. przesłany rządowi PRL⁶⁰.

Kolejny dokument autorstwa Karola Wojtyły to „Memoriał do Rządu PRL w sprawie ograniczeń dla kultury chrześcijańskiej w Polsce”. Opracowanie to zostało zaprezentowane członkom Rady Główniej EP 15 czerwca 1973 r. Jak zanotowano w protokole obrad tego gremium:

„W memoriale tym podkreśla się we wstępie łączność z zagadnieniem wolności sumienia. Punktem wyjścia jest prawo państwowe, zawarte w Konstytucji PRL. Referent powołuje się też na postanowienia Konstytucji Pastoralnej o Kościele w świecie współczesnym. Mówi o prawie biernym i czynnym do udziału wszystkich obywateli w dobrach kultury, o wpływie chrześcijaństwa na tworzenie się kultury polskiej, o konieczności uznania tego faktu i wykluczenia tendencji przeciwnych. Społeczeństwo katolickie było nie tylko przedmiotem działalności kulturalnej, ale i przedmiotem kształtującym dobra kulturalne.

⁵⁵ K. Wojtyła, *Nauczyciel i Pasterz*, t. 1: *Listy pasterskie – Komunikaty – Zarządzenia 1959-1978*, s. 260.

⁵⁶ K. Wojtyła, *Nauczyciel i Pasterz*, t. 1: *Listy pasterskie – Komunikaty – Zarządzenia 1959-1978*, s. 270.

⁵⁷ AAW, SPP, Protokoły RGEP, sygn. II 4/27, k. 46, Protokół RGEP, Warszawa, 8 II 1972 r.

⁵⁸ AAW, SPP, Protokoły RGEP, sygn. II 4/27, k. 180, Protokół RGEP, Kraków, 29 X 1972 r.

⁵⁹ *Memoriał Episkopatu Polski do Rządu o wolności religijnej jako podstawie normalizacji stosunków pomiędzy państwem a Kościołem*, w: P. Raina, *Kościół w PRL. Dokumenty*, t. 2, s. 597-610.

⁶⁰ AAW, SPP, Protokoły RGEP, sygn. II 4/28, k. 70, Protokół RGEP, Warszawa, 12 IX 1973 r.

Stwierdza się rażące ograniczenia noszące znamiona dyskryminacji z pobudek ideologicznych. Upośledzenie Kościoła z jednoczesnym uprzywilejowaniem pewnej grupy obywateli. Wszystko podporządkowane tendencjom antyreligijnym i antykościelnym⁶¹.

Memoriał został przyjęty podczas 139. posiedzenia plenarnego KEP i 24 stycznia 1974 r. przesłany władzom PRL⁶².

W połowie lat 70. XX w. silne zaniepokojenie polskich biskupów wywołały rządowe projekty reformy systemu oświaty i wychowania. Zakładały one przyjęcie sowieckiego modelu szkolnictwa opartego na światopoglądzie socjalistycznym. W odpowiedzi na zamierzenia władz PRL Karol Wojtyła – na wniosek KEP – przygotował „Deklarację w sprawie wychowania katolickiej młodzieży w Polsce”,⁶³ w której dopominał się o respektowanie zasad wychowania chrześcijańskiego oraz przestrzegania obowiązującego ustawodawstwa, w tym prawa osób wierzących do systematycznego nauczania religii. Dokument – przyjęty przez biskupów 14 września 1973 r. – został skierowany zarówno do władz państwowych, jak i całego społeczeństwa⁶⁴.

Prawie równocześnie Wojtyła przygotowywał memoriał w sprawie młodzieży studiującej. Projekt dokumentu wraz z listem kard. przekazał Prymasowi Polski w dniu 9 stycznia 1974 r. Metropolita krakowski – w imieniu KEP – stawał w obronie młodzieży studiującej, zmuszanej do przynależności do organizacji socjalistycznych oraz domagał się przestrzegania w tej kwestii zasady dobrowolności i pluralizmu. Po naniu drobnych poprawek i uzupełnień opracowanie zostało przesłane jako list prymasa do władz PRL w dniu 24 stycznia 1974 r.⁶⁵

Dzień później – 25 stycznia 1974 r. – metropolita krakowski skierował do premiera PRL Piotra Jaroszewicza kolejny list w sprawie Wydziału Teologicznego UJ. Zbliżająca się wówczas 600. rocznica urodzin królowej św. Jadwigi była impulsem, by po raz kolejny dopominać się o uznanie istnienia Wydziału Teologicznego UJ i przywrócenia mu praw państwowych⁶⁶. Podobny w treści dokument wystosowali również biskupi polscy obradujący w Krakowie 11 maja 1974 r.⁶⁷ Jego inicjatorem oraz głównym redaktorem był kard. Karol Wojtyła.

Innym ważnym wydarzeniem w stosunkach państwo-Kościół katolicki w dekadzie lat 70. XX w. była wizyta delegacji Stolicy Apostolskiej w dniach 4-7 lutego 1974 r. Na czele dostojników watykańskich stał przyszły Sekretarz Stanu Stolicy Apostolskiej arcybp Agostino Casaroli, towarzyszyli mu: arcybp Luigi Poggi, ks. Andrzej Deskur i ks. Gabriel Montalvo Higuera. Delegacja przybyła na zaproszenie

⁶¹ AAW, SPP, Protokoły RGEP, sygn. II 4/28, k. 51, Protokół RGEP, Warszawa, 15 VI 1973 r.

⁶² AAW, SPP, Protokoły RGEP, sygn. II 4/29, k. 24, Protokół RGEP, Warszawa, 22 I 1974 r.

⁶³ *Karol Wojtyła jako biskup krakowski...*, s. 68.

⁶⁴ *Deklaracja w sprawie wychowania katolickiej młodzieży w Polsce*, w: *Listy pasterskie Episkopatu Polski 1945-1974*, s. 757-761; K. Wojtyła, *Nauczyciel i Pasterz*, t. 1: *Listy pasterskie – Komunikaty – Zarządzenia 1959-1978*, s. 757-761.

⁶⁵ *Jw.*, s. 308.

⁶⁶ *Jw.*, s. 309-310.

⁶⁷ J. Szczepaniak, *Kościelny ośrodek akademicki w Krakowie w wizji i działaniu Karola Wojtyły (1959-1978)*, s. 122-123.

władz państwowych, jednak prowadziła również rozmowy z Episkopatem Polski⁶⁸. Wydany z tej okazji przez biskupów polskich komunikat zredagowany został przez kard. Karola Wojtyłę. Zastępca przewodniczącego KEP podkreślał w nim, że sprawa normalizacji stosunków z państwem jest priorytetową troską episkopatu, jednak jej podstawowym warunkiem jest respektowanie przez państwo praw ludzi wierzących⁶⁹.

W tym samym duchu – w lutym 1975 r. – kard. Karol Wojtyła przygotował obszerny dokument roboczo zatytułowany: „Projekt pisma m. in. w sprawie równouprawnienia wszystkich obywateli wg artykułu 69 Konstytucji”⁷⁰. W dniu 15 lutego 1975 r. opracowanie zostało przekazane kard. Stefanowi Wyszyńskiemu oraz bpowi Bronisławowi Dąbrowskiemu FDP. Następnie 12 marca 1975 r. podczas posiedzenia 147. Konferencji Plenarnej EP dokument został zaprezentowany wszystkim polskim hierarchom. W protokole zawarto wówczas następujące stwierdzenie:

„Referent przedłożył do aprobaty projekt memoriału do Rządu n.t. 'Obrona katolików przed alienacją'. Odczytany przez kard. projekt został przyjęty oklaskami. W najbliższych dniach zostanie przekazany Rządowi imieniem Konferencji Plenarnej Episkopatu”⁷¹.

Zgodnie z zapowiedzią 17 marca 1975 r. przewodniczący KEP oraz jej sekretarz wystosowali do rządu PRL pismo oparte na przygotowanym przez kard. Wojtyłę opracowaniu⁷².

Uwadze polskich biskupów nie mogły ująć projektowane przez władze PRL w drugiej połowie 1975 r. zmiany w konstytucji. Propozycje partyjnych decydentów zmierzały w kierunku konstytucyjnego unormowania sojuszu ze Związkiem Radzieckim, przynależności do bloku państw socjalistycznych oraz wprowadzenia zapisu o przewodniej roli PZPR w życiu społeczno-politycznym narodu. Widząc w tych działaniach wyraźne ograniczenie suwerenności państwa polskiego oraz praw obywatelskich, Episkopat Polski podjął zdecydowane działania. Metropolita krakowski był autorem projektu oświadczenia w sprawie konstytucji PRL skierowanego do władz państwowych 25 lutego 1976 r. Mimo że dokument – przedyskutowany podczas posiedzenia Rady Głównej EP – nie został przyjęty jako stanowisko Episkopatu Polski, wpłynął jednak konstruktywnie na dalsze działania hierarchów. Opracowanie kard. Karola Wojtyły stało się podstawą wydanego w marcu 1976 r. „Wyjaśnienia sekretariatu Episkopatu dla wiernych w związku z pytaniami dotyczącymi zmiany Konstytucji”. Dokument ten – zgodnie z sugestią metropolity krakowskiego – został odczytany we wszystkich kościołach w Polsce w niedzielę 7 marca 1976 r.⁷³

⁶⁸ A. Casaroli, *Pamiętniki męczeństwo cierpliwości. Stolica Święta i kraje komunistyczne (1963-1989)*, tłum. T. Żeleźniak, Warszawa 2001, s. 229-230.

⁶⁹ *Komunikat konferencji plenarnej Episkopatu Polski o kontaktach między Rządem a Stolicą Apostolską (fragment)*, w: P. Raina, *Kościół w PRL. Dokumenty*, t. 2, s. 653; J. M. Dyduch, *Kardynał Karol Wojtyła w służbie Konferencji...*, s. 38.

⁷⁰ K. Wojtyła, *Nauczyciel i Pasterz*, t. 1:..., s. 377-382.

⁷¹ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/276, k. 71, Protokół 147. KPEP, Warszawa, 11-12 III 1975 r.

⁷² K. Wojtyła, *Nauczyciel i Pasterz*, t. 1:..., s. 382.

⁷³ *Wyjaśnienie sekretariatu Episkopatu dla wiernych w związku z pytaniami dotyczącymi zmiany Konstytucji*, w: P. Raina, *Kościół w PRL. Dokumenty*, t. 3, s. 31-33.

Kontakty ze Stolicą Apostolską oraz konferencjami episkopatów

Pomijając okres studiów rzymskich w latach 1946-1948, pierwszym i najważniejszym doświadczeniem Karola Wojtyły w kontaktach z centralnymi urzędami Stolicy Apostolskiej był Sobór Watykański II. Wikariusz kapitulny archidiecezji krakowskiej, jako jeden z nielicznych polskich biskupów, uczestniczył we wszystkich czterech sesjach soborowych⁷⁴. W auli soborowej wygłosił 8 przemówień, co było dużym osiągnięciem, świadczyło o dobrym przygotowaniu merytorycznym, znajomości najnowszych trendów teologicznych, biegłym posługiwaniu się łaciną kościelną oraz twórczym zaangażowaniu mówcy⁷⁵. Nadmienić należy, że częściej przemawiali tylko kard. Stefan Wyszyński – 10 przemówień i bp Michał Klepacz – 9. Wypowiedzi krakowskiego hierarchy dotyczyły schematów: o liturgii, o źródłach Objawienia, o Kościele, o wolności religijnej, o apostołstwie świeckich, o Kościele w świecie współczesnym⁷⁶. Prace redakcyjne nad ostatnim z wymienionych dokumentów były największym soborowym osiągnięciem Wojtyły. Ostateczna redakcja tzw. schematu XIII stała się podstawą tekstu przyjętej przez ojców soborowych 7 grudnia 1965 r. Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*⁷⁷. Z perspektywy całej posługi biskupiej należy stwierdzić, że Sobór Watykański II stał się sprawdzianem rozwoju duchowego, przygotowania intelektualnego oraz zdolności organizacyjnych przyszłego papieża.

Jeszcze przed ogłoszeniem nominacji kardynalskiej – 8 marca 1967 r. – Karol Wojtyła został powołany przez Pawła VI do grona konsultorów Rady Świeckich (*Consilium de Laicis*)⁷⁸. Natomiast bezpośrednio po kreacji kardynalskiej w czerwcu 1967 r. wszedł w skład Kongregacji do Spraw Duchowieństwa oraz Kongregacji Kościołów Wschodnich. W marcu 1973 r. został włączony w skład Kongregacji Wychowania Chrześcijańskiego, a w sierpniu 1975 r. Kongregacji Sakramentów i Kultu Bożego⁷⁹.

⁷⁴ Tylko dziesięciu polskich hierarchów uczestniczyło we wszystkich czterech sesjach Soboru Watykańskiego II: 1) Prymas Polski, metropolita gnieźnieński i warszawski, kardynał Stefan Wyszyński; 2) metropolita poznański arcybp Antoni Baraniak; 3) bp wrocławski Antoni Pawłowski; 4) bp chełmiński Kazimierz Józef Kowalski; 5) bp lubelski Piotr Kałwa; 6) bp łódzki Michał Klepacz; 7) wikariusz kapitulny archidiecezji krakowskiej bp Karol Wojtyła (od 1964 r. arcybiskup metropolita krakowski, od 1967 r. kardynał); 8) biskup pomocniczy diecezji katowickiej i koadiutor *cum iure successionis* bpa Stanisława Adamskiego (Katowice), Herbert Bednorz (od 1967 r. biskup katowicki); 9) biskup koadiutor diecezji gdańskiej Edmund Nowicki (od 1964 r. biskup gdański); 10) specjalny delegat Prymasa Polski w Opolu z uprawnieniami biskupa rezydencjonalnego bp Franciszek Jop (od 1967 r. administrator apostolski *ad nutum Sanctae Sedis* w Opolu, od 1972 r. biskup opolski). Zob. M. Białkowski, *Wokół Soboru Watykańskiego II. Studia i szkice*, Toruń 2016, s. 49.

⁷⁵ R. Skrzypczak, *Karol Wojtyła na Soborze Watykańskim II. Zbiór wystąpień*, Warszawa 2011.

⁷⁶ B. Bejze, *Kronika Soboru Watykańskiego II*, Częstochowa 2000, s. 101-111.

⁷⁷ M. Białkowski, *Wokół Soboru Watykańskiego II. Studia i szkice*, s. 76.

⁷⁸ AAW, SPP, Protokoły KGEP, sygn. II 4/22, k. 13, Protokół KGEP, Warszawa, 11 IV 1967 r. Zob. J. Dyduch, *Rola Kardynała Karola Wojtyły w pracach Komisji Apostolstwa Świeckich*, w: *Karol Wojtyła jako biskup krakowski*, red. T. Pieronek, R. Zawadzki, Kraków 1988; idem, *Udział Kardynała Karola Wojtyły w pracach Rady Świeckich*, „Prawo Kanoniczne. Kwartalnik Prawno-Historyczny” 39, 1996, nr 1-2, s. 6.

⁷⁹ *Kalendarium życia Karola Wojtyły...*, s. 236, 421 i 531.

Zmiany jakie wniósł w życie Kościoła Powszechnego Sobór Watykański II dotykały wielu aspektów: odnowy liturgii, awansu świeckich, nowej eklezjologii, szczególnie zaś nauczania o kolegalności. Te ostatnie spowodowały ustanowienie przez papieża Pawła VI instytucji Synodu Biskupów – organu doradczego Biskupa Rzymu⁸⁰. Zwołany na jesień 1967 r. I Synod Biskupów poświęcony był zagadnieniu zachowania i umocnieniu wiary katolickiej, jej integralności, żywotności, rozwoju, spójności doktrynalnej i historycznej. Kard. Karola Wojtyła został wybrany jego członkiem podczas 103. Konferencji Plenarnej EP obradującej w dniach 15-16 czerwca 1967 r. Na arcybiskupa krakowskiego w pierwszym głosowaniu oddano 7 głosów na 54 głosujących, w drugim głosowaniu – 49 głosów również na 54 głosujących⁸¹. Wybór zatwierdził papież Paweł VI. W okresie przygotowań do obrad synodu Wojtyła – na podstawie przekazanej przez sekretarza generalnego synodu dokumentacji – szczegółowo opracował problematykę nauki wiary, niebezpieczeństw i zagrożeń dla współczesnej wiary oraz sposobów szukania dróg wyjścia w tych sytuacjach⁸². Niestety wyniki jego prac studyjnych nie zostały przedstawione podczas obrad Synodu. Odmowa udzielenia paszportu na wyjazd do Rzymu Prymasowi Polski spowodowała, że metropolita krakowski – wraz z innymi polskimi członkami synodu – zrezygnował z wyjazdu na Synod. Jego postawa była wyrazem solidarności z osobą prymasa oraz znakiem protestu wobec represyjnej polityki wyznaniowej władz PRL.

Kolejny Synod Biskupów zwołany w 1969 r. miał charakter nadzwyczajny. Tym razem zaproszenie przyszło od samego Pawła VI, który osobiście mianował metropolitę krakowskiego uczestnikiem Synodu. Tematem obrad, w których hierarcha krakowski wziął aktywny udział, były zagadnienia władzy w Kościele postrzegane z perspektywy współpracy Stolicy Apostolskiej z Konferencjami Episkopatów.

Znaczącym wydarzeniem w posłudze kard. Karola Wojtyły Kościołowi Powszechnemu był Synod Biskupów w 1971 r. Wybór na delegata nastąpił podczas 123. Konferencji Plenarnej EP⁸³. Tym razem ojcowie synodalni mieli dyskutować o problemie kapłaństwa sakramentalnego i sprawiedliwości w świecie. Jednocześnie Episkopat Polski – w odpowiedzi na prośbę Rady Sekretariatu Synodu Bpów – przygotował propozycje dodatkowych tematów, które mogły być przedmiotem obrad. Były to zagadnienia: 1) życia zakonnego; 2) sposobu sprawowania władzy w Kościele; 3) prymatu celów duszpasterskich; 4) posłuszeństwa kapłanów; 5) Magisterium i jego autorytetowi w Kościele. Odpowiedź skierowaną do Sekretariatu Synodu zawierającą sugestie wymienionych tematów przygotował Karol Wojtyła, natomiast aktywność kardynała podczas obrad spotkała się z uznaniem zarówno Pawła VI, jak i ojców synodalnych, którzy wybrali go 5 grudnia 1971 r. do Rady Sekretariatu Synodu Biskupów⁸⁴.

⁸⁰ J. M. Dyduch, *Kardynał Karol Wojtyła w służbie...*, s. 30.

⁸¹ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/232, k. 58, Protokół 103. KPEP, Warszawa, 15-16 VI 1967 r.

⁸² J. M. Dyduch, *Kardynał Karol Wojtyła w służbie...*, s. 103-111.

⁸³ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/252, k. 51, Protokół 123. KPEP, Warszawa, 27-28 I 1971 r.

⁸⁴ J. M. Dyduch, *Kardynał Karol Wojtyła w służbie...*, s. 32.

Zasiadanie w Radzie Sekretariatu Synodu Biskupów wymagało jeszcze większego zaangażowania ze strony przyszłego papieża. Synod z 1974 r. poświęcony ewangelizacji był dla niego czasem niezwykle wyťažonej pracy intelektualnej oraz organizacyjnej. Ponadto podczas 135. Konferencji Plenarnej EP 21 marca 1973 r. ustanowiono Komisję Synodalną, na czele której stanął metropolita krakowski⁸⁵. Organ ten przygotował dwa dokumenty: „*Votum* Episkopatu Polski na Synod Biskupów 1974 w Rzymie w sprawie ewangelizacji współczesnego świata” oraz „*Votum*”. Ponadto był odpowiedzialny za przygotowanie – w imieniu Episkopatu Polski – uwagi do rozesłanej przez Sekretariat Synodu tzw. Panoramy, w której syntetyzował aktualny obraz życia Kościoła.

Powołanie przez papieża Pawła VI na jednego z dwóch głównych relatorów Synodu (drugim był pakistański kard. Joseph Cordeiro), nałożyło na niego kolejny obowiązek, jakim było przygotowanie relacji do drugiej części schematu o ewangelizacji współczesnego świata⁸⁶. Ponadto 22 października 1974 r. został ponownie wybrany przez ojców synodalnych do Rady Sekretariatu Synodu⁸⁷. Uczestnictwo w pracach tego ciała kolegialnego zaowocowało m. in. przygotowaniem dokumentu końcowego – orędzia ojców synodalnych na zakończenie ich prac.

Również ostatni Synod zwołany przez papieża Montiniego w 1977 r. był dla kard. Wojtyły czasem intensywnej pracy. Jako członek Rady Sekretariatu Synodu nie tylko przygotował dokumenty będące zarysem problematyki przyszłego Synodu, ale zredagował wspólną wypowiedź biskupów polskich – *votum* Episkopatu Polski. Dokument ten został omówiony i zatwierdzony podczas sesji KEP obradującej jesienią 1976 r.⁸⁸ Na prośbę Prymasa Polski po raz kolejny opracował materiały do tzw. Panoramy. Zostały one zawarte w obszernym dokumencie zatytułowanym: „Do panoramy życia Kościoła na Synod Bpów 1977 (*nomine episcoporum Poloniae*)”. Już w trakcie obrad Synodu przekazał natomiast dwa kolejne opracowania, które dotyczyły roli rodziców w katechizacji dzieci oraz potrzeby katechizacji dorosłych. Kard. Karol Wojtyła uczestniczył również w przygotowaniu i redakcji posynodalnej Adhortacji o katechizacji w naszych czasach *Catechesi tradendae*, która została ogłoszona w 1. rocznicę jego wyboru na Stolicę Piotrową – 16 października 1979 r.

Metropolita krakowski nie tylko blisko współpracował z dykasteriami Kurii Rzymskiej w związku z kolejnymi Synodami Biskupów, utrzymywał również serdeczne więzi z przedstawicielami największych episkopatów Europy i świata. Szczególnie intensywne były kontakty w okresie obrad Soboru Watykańskiego II z członkami episkopatu Francji. Datują się one prawie od początku obrad, gdyż już 30 października 1962 r. w protokole nr 2 z posiedzenia polskich ojców soborowych

⁸⁵ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/264, k. 9, Protokół 135. KPEP, Warszawa, 21-22 III 1973 r. Według odrębnego zapisu sporządzonego przez kard. Stefana Wyszyńskiego tworzyli ją: kard. Karol Wojtyła, arcybp Antoni Baraniak, bp Jerzy Ablewicz, bp Ignacy Tokarczuk. Zob. również: AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/267, k. 26, Protokół 138. KPEP, Warszawa, 13-14 IX 1973 r.

⁸⁶ *Kalendarium życia Karola Wojtyły...*, s. 494-495.

⁸⁷ *Kalendarium życia Karola Wojtyły...*, s. 497.

⁸⁸ J. M. Dyduch, *Kardynał Karol Wojtyła w służbie...*, s. 34.

w Rzymie zapisano, że odbyły się trzy spotkania z hierarchami francuskimi, a za kontakty te odpowiadali: arcybp Kominek, bp Bednorz oraz bp Wojtyła⁸⁹. Kontynuowane w czasie II i III sesji Soboru Watykańskiego II oraz w okresach pomiędzy sesjami nabierały coraz szerszego rozmachu. Dobrze ilustruje je ciekawe i obszerne sprawozdanie zawierające opis podróży do Francji oraz spotkań z biskupami francuskimi. W sprawozdaniu z 28 października 1965 r. złożonym na ręce kard. Stefana Wyszyńskiego informował, że 17 października 1965 r. udał się na zaproszenie bpa Lucien Lebruna do Paray-le-Monial, gdzie odprawił mszę św. pontyfikalną i uczestniczył w 200. rocznicy ustanowienia liturgicznej uroczystości Najświętszego Serca Pana Jezusa. W dalszej części pisał:

„Wkrótce po powrocie z Paray-le-Monial odbyłem rozmowę z Abpem. G. Garrone z Tuluzy, vice-przewodniczącym Episkopatu francuskiego, znanym mi dobrze dzięki wspólnej pracy nad schematem XIII. [...] Treść rozmowy można krótko ująć w sposób jak następuje. We Francji sytuacja Kościoła w Polsce, a zwłaszcza Episkopat i osoba Księdza Prymasa, są przedmiotem sporu, jaki toczy się pomiędzy przedstawicielami tzw. lewicy i prawicy katolickiej. O ile jednym zależy na ukazywaniu stosunku państwa do Kościoła w Polsce w kolorach jak najbardziej dodatnich i przez to nieprawdziwych, to natomiast drudzy posługują się sytuacją Kościoła w Polsce, korzystając z prawdziwych faktów i z enuncjacji naszego Episkopatu, ale czynią to w znacznej mierze po to, by zwalczać lewicę. [...]

Wkrótce po tej rozmowie nastąpiło w dniu 25.X. w Seminarium St-Louis spotkanie z licznie zgromadzonym Episkopatem francuskim /uczestniczyło kilkudziesięciu biskupów, w tym dwu kardynałów/. Inicjatywa wyszła ze strony Abpa z Rennes, F. Gouyon, z którym naprzód korespondencyjnie ustaliłem termin i charakter spotkania. Z naszej strony brał w nim udział Abp B. Kominek, Bp J. Jaroszewicz, Bp K. Majdański – i niżej podpisany. Przedstawiliśmy naprzód, przemawiając po kolei, sytuację, a bardziej jeszcze pracę Kościoła w Polsce. Potem odpowiadaliśmy na szereg pytań. Byliśmy obecni wyłącznie Biskupi, gdyż Abp Gouyon wykluczył wszystkie inne osoby z tego spotkania. Zdaje się, że wypadło ono dodatnio. Znow wróciła sprawa udziału w Millenium oraz propozycja przesyłki książek⁹⁰.

Zamknięcie obrad soborowych w grudniu 1965 r. nie zakończyło serdecznych kontaktów z biskupami francuskimi, austriackimi, niemieckimi, amerykańskimi i afrykańskimi, wręcz przeciwnie było początkiem długoletnich relacji, które zaowocowały wieloma podróżami zagranicznymi. Wymienić należy najważniejsze, w czasie których metropolita krakowski reprezentował cały Episkopat Polski. W 1969 r. kardynał udał się do Kanady (28 sierpnia–16 września) i Stanów Zjednoczonych Ameryki (16 września–1 października). Była to zalegająca podróż milenijna i mimo że najważniejsze były spotkania z Polonią kanadyjską oraz amerykańską, istotne miejsce zajmowały spotkania z dostojnikami kościelnymi⁹¹. Również podróż na 40. Kongres

⁸⁹ M. Białkowski, *Protokoły konferencji polskich ojców soborowych. Zbiór dokumentów 1962-1965*, Lublin 2018 [w druku].

⁹⁰ AAW, SPP,teczka: Sobór Watykański II. Sesje polskich ojców soborowych (od 29 IX 1963 r. do 4 XII 1965 r.), b. p.

⁹¹ Kardynał spotkał się m.in. z arcyb. Quebecu i Prymasem Kanady kardynałem Maurice Roy'em, arcyb. Montrealu Paulem Grégoire'm, arcyb. Detroit i przewodniczącym Konferencji Amerykańskich Biskupów Katolickich kardynałem Johnem F. Deardenem, arcyb. Bostonu kardynałem Richardem Cushin-

Eucharystyczny do Melbourne w Australii w lutym 1973 r. była czasem służby Episkopatowi Polski. Metropolita krakowski nie tylko pełnił funkcje reprezentacyjne, ale odwiedził polskich kapłanów i misjonarzy w Nowej Gwinei oraz w Nowej Zelandii. W Sydney przyjmował go kard. James Darcy Freeman, w Canberze arcybp Thomas Cahil, w Melbourne kard. James Robert Knox, w Adelaide arcybp James William Gleeson, a w Perth arcybp John Goody. Kolejną podróż zagraniczną odbył na przełomie maja i czerwca 1973 r. do Belgii. Gościł wówczas u bpa Brugii Emiela De Smedta, znajomego z czasów Soboru Watykańskiego II.

Ważny nie tylko z punktu widzenia Episkopatu Polski, ale Kościoła Powszechnego był udział Karola Wojtyły w pogrzebie bpa Litomierzyc kard. Štěpána Trochty SDB 16 kwietnia 1974 r.⁹² Komunistyczne władze Czechosłowacji mimo że nie zgodziły się na koncelebrowanie mszy św. przez nielicznych zagranicznych hierarchów, nie przeszkodziły krótkiej przemowie pogrzebowej wygłoszonej przez Wojtyłę nad trumną kardynała na cmentarzu. Ten odważny gest był znakiem współczucia i solidarności Kościoła polskiego z Kościołem czeskim⁹³.

W dniach 23 lipca-11 września 1976 r. krakowski metropolita przewodniczył delegacji Episkopatu Polski na 41. Kongres Eucharystyczny w Filadelfii. Podobnie jak siedem lat wcześniej odwiedził wówczas główne ośrodki polonijne w Stanach Zjednoczonych Ameryki i w Kanadzie. Wiele czasu poświęcał również na oficjalne rozmowy z hierarchami amerykańskimi i kanadyjskimi⁹⁴. Po powrocie do kraju kard. Karol Wojtyła nie tylko złożył szczegółowe opracowanie dotyczące 41. Kongresu Eucharystycznego, kontaktów z episkopatami amerykańskim i kanadyjskim, spotkań z Polonią, ale przygotowywał również projekty korespondencji z Konferencją Amerykańskich Biskupów Katolickich oraz Konferencją Episkopatu Kanady⁹⁵.

W dniach 20-25 września 1978 r. współprzewodniczył wraz z kard. Stefanem Wyszyńskim delegacji polskich bpów w RFN. Podkreślić należy, że z uwagi na wiek Prymasa Tysiąclecia to na kardynale Wojtyle spoczywała odpowiedzialność za przygotowanie, organizację i przebieg tej podróży. Polscy hierarchowie spotykali się przede wszystkim z przewodniczącym Niemieckiej Konferencji Bpów kard. Josephem Höffnerem oraz kard. Hermannem Volkiem. 21 września 1978 r. wzięli udział w posiedze-

---

giem, arcyb. St. Louis kardynałem Johnem Carberryem, arcybpem Filadelfii kardynałem Johnem Krollem oraz złożył wizytę w siedzibie Konferencji Amerykańskich Biskupów Katolickich w Waszyngtonie.

⁹² A. Casaroli, *Pamiętniki. Męczeństwo cierpliwości. Stolica Święta i kraje komunistyczne*, tłum. T. Żeleźnik, Warszawa 2001, s. 136.

⁹³ J. Wąsowicz, *Kardynał Štěpán Trochta SDB – więzień dwóch systemów totalitarnych*, „Fides, Ratio et Patria. Studia Toruńskie”, 7/2017, s. 41.

⁹⁴ Do najważniejszych rozmówców zaliczyć należy: arcybpa Bostonu kardynała Humberto Sousa Medeirosa, arcybpa Waszyngtonu kardynała Williama Bauma, kardynała Johna Krola, arcybpa seniora Baltimore kardynała Lawrence Shenana, arcybpa Chicago kardynała Johna Cody'ego, arcybpa Nowego Jorku kardynała Terence Cooke, arcybpa San Francisco Josepha T. McGuckena, przewodniczącego Konferencji Amerykańskich Biskupów Katolickich arcybpa Cincinnati Josepha L. Bernardina, arcybpa Toronto Philipa Pockocka oraz przewodniczącego Konferencji Episkopatu Kanady bpa Geralda Cartera.

⁹⁵ AAW, SPP, Protokoły KEP, II 4/284, k. 48-49, Protokół 155. KPEP, Warszawa, 17-18 XI 1976 r.

niu Niemieckiej Konferencji Bpów w Fuldzie⁹⁶. Po powrocie do kraju w ten sposób dzieli się swoimi spostrzeżeniami:

„Sam przebieg wizyty delegacji polskiej przeszedł wszelkie oczekiwania. Widziano w nas, w naszej postawie ratunek przed zagrożeniem ze Wschodu; pojęcie tego zagrożenia jakoś spokojnie dojrzewa – zupełnie inaczej niż to było po 1918 r. Problemem bardzo często ich nurtującym jest to – jak sobie Kościół w Polsce daje radę z laicyzacją zaprogramowaną, w której żyje, gdy Zachód nie może sobie poradzić z samoistną. Dlatego wysunięto projekt, by z biskupów polskich i niemieckich stworzyć Komisję Mieszaną, która rozpracowałaby te zagadnienia”⁹⁷.

Karol Wojtyła pełnił również wielokrotnie funkcję gospodarza, gdy do Polski przybywali zagraniczni dostojnicy, zarówno przedstawiciele zagranicznych episkopatów (kard. Franz König, kard. Julius Döpfner, kard. John Krol, bp Gerald Carter), jak i wysocy urzędnicy Kurii Rzymskiej (kard. Gabriel-Marie Garrone, kard. Antonio Poma, arcybp Agostino Casaroli).

Inspirowanie zmian struktury organizacyjnej, celów i zadań KEP

Jednym z najważniejszych zadań, z jakimi przyszło zmierzyć się Kościołowi katolickiemu po Soborze Watykańskiego II było nadanie nauczaniu soborowemu wymiaru praktycznego. W dziele tym niezwykle ważną rolę odgrywały komisje specjalistyczne KEP. Inicjatywa utworzenia kilku z nich należała do arcybpa Karola Wojtyły. W przypadku Komisji Teologicznej, o której powstanie zabiegał specjalnie w liście do Prymasa Polski z 28 lutego 1966 r., metropolita krakowski kierował się potrzebą zagospodarowania nauczania Soboru Watykańskiego II:

„[...] zakończenie Soboru oraz jego dorobek doktrynalny stanowi dobrą okazję do powołania Komisji Teologicznej. Dorobek doktrynalny jest bowiem bardzo obfity i zarazem bardzo nowy. Prawidłowe posługiwanie się nim w nauczaniu seminaryjnym, a także duszpasterstwie, kaznodziejstwie oraz katechizacji – a to jest obowiązkiem całego Kościoła w przyszłości – możliwe jest tylko pod warunkiem gruntownego przepracowania teologicznego. Sprawa należy do teologów – dotyczy ich warsztatu. Komisja teologiczna miałaby za zadanie: 1) nawiązać do pracy samego Soboru; 2) nadać pracy teologów właściwą rangę, organizację i celowość”⁹⁸.

Co prawda Komisja Teologiczna nie powstała, ale dzięki staraniom metropolity krakowskiego Podkomisja Studiów – wyodrębniona w 1970 r. z Komisji Studiów i Seminariów – przekształcona została w Komisję Nauki Katolickiej. Karol Wojtyła nie poprzestał jednak na tych działaniach. W dalszej perspektywie widział konieczność utworzenia jeszcze jednego specjalistycznego organu kolegialnego – Rady Na-

⁹⁶ *Stefan Kardynał Wyszyński, Karol Kardynał Wojtyła. Spotkania w Republice Federalnej Niemiec*, Poznań 1979, s. 25-31.

⁹⁷ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/294, k. 30, Protokół 165. KPEP, Warszawa, 3-4 X 1978 r.

⁹⁸ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/221, k. 15, Pismo arcybiskupa metropolity krakowskiego Karola Wojtyły do prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego, Kraków, 28 II 1966 r.

ukowej EP. Po raz pierwszy pomysł jej utworzenia wysunął podczas 105. posiedzenia plenarnego KEP w dniu 24 listopada 1967 r. Mówił wówczas:

„Istnieje potrzeba powołania Rady Naukowej jako organu opiniotwórczego oraz współdziałającego. W skład Rady powinni wejść najwybitniejsi przedstawiciele poszczególnych dyscyplin teologicznych i nauk pokrewnych”⁹⁹.

Natomiast 14 lutego 1970 r., ponad dwa lata przed jej formalnym ustanowieniem w ten sposób argumentował:

„[...] powinna być powołana w związku z pewnymi szczególnymi zadaniami Podkomisji [Studiów Episkopatu Polski – M. B.]. Dotyczy to w szczególności zagadnienia kwalifikacji pracowników naukowych, opiniowania niektórych spraw związanych z działalnością uczelni akademickich i seminariów duchownych a wreszcie zleconej Podkomisji przez Konferencję Episkopatu funkcji stanowiących odpowiednik działalności Kongregacji pro Doctrina Fidei”¹⁰⁰.

Jednocześnie zaproponował listę członków Komisji dobranych spośród 50 kandydatów. Metropolita krakowski uważał, że w Radzie Naukowej winni zasiąść: bp Wincenty Urban, ks. Marian Rechowicz, ks. Antoni Słomkowski, ks. Walenty Urmanowicz, ks. Czesław Jakubiec, ks. Eugeniusz Florkowski, ks. Józef Pastuszka, ks. Stanisław Kamiński, Adam Vetulani, Stefan Kurowski, ks. Władysław Smoleń. Funkcję sekretarza pełnić miał ks. Marian Jaworski¹⁰¹.

Również Komisja Apostolstwa Świeckich zawdzięczała swoje powstanie Karolowi Wojtyłe. Zabiegając o jej powołanie, podczas posiedzenia Komisji Głównej EP w dniu 8 marca 1966 r., zadał kard. Wyszyńskiemu pytanie: „[...] czy przedstawieni kandydaci do Komisji Episkopatu Apostolstwa Świeckich otrzymają nominacje?”. W odpowiedzi prymas Wyszyński stwierdził: „[...] najpierw należy przyjrzeć się kandydatom świeckim – może trzeba będzie z kogoś zrezygnować, innych zaś zaprosić, w każdym razie zaczekać”¹⁰². Sprawa utworzenia Komisji oraz włączenia w jej prace świeckich powróciła ponownie już podczas posiedzenia 93. Konferencji Millennialnej Episkopatu Polski, która obradowała w Gnieźnie 16 kwietnia 1966 r. Metropolita krakowski postulował wówczas, by przy ustaleniu listy członków Komisji uwzględnić istnienie duszpasterstwa stanowego i zawodowego¹⁰³.

Kolejnym krokiem zmierzającym do przebudowy struktury KEP był postulat utworzenia Rady do Spraw Kultury. Pomysł zorganizowania takiego gremium zrodził się najprawdopodobniej wśród członków Komisji Apostolstwa Świeckich. Kard. Karol Wojtyła przedstawił go na posiedzeniu tej Komisji 3 grudnia 1977 r. Rada do

⁹⁹ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/234, k. 51, Protokół 105. KPEP, Warszawa, 23-24 XI 1967 r.

¹⁰⁰ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/248, k. 6, Działalność Podkomisji Studiów.

¹⁰¹ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/248, k. 4, Pismo metropolity krakowskiego kard. Karola Wojtyły do prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego, Kraków, 14 II 1970 r.

¹⁰² AAW, SPP, Protokoły RGEPE, sygn. II 4/21, k. 38, Protokół KGEP, Warszawa, 8 III 1966 r.

¹⁰³ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/222, k. 21, Protokół 93. Millennialnej KPEP, Gniezno-Poznań, 14-17 IV 1966 r.

Spraw Kultury miała pełnić wobec Komisji Apostolstwa Świeckich podobną rolę jaką wykonywała Rada Naukowa wobec Komisji do Spraw Nauki Katolickiej¹⁰⁴.

Karol Wojtyła był również pomysłodawcą reorganizacji struktury KEP poprzez zmiany organizacyjne wewnątrz jej Sekretariatu. Postulat ten przedstawił kardynałowi Wyszyńskiemu tuż po śmierci ówczesnego sekretarza KEP bpa Zygmunta Chorońskiego, ale jeszcze przed zatwierdzeniem pierwszego Statutu KEP przez Stolicę Apostolską. Obserwacja pracy sekretarza KEP oraz jego najbliższego współpracownika bpa Bronisława Dąbrowskiego FDP nasunęła myśl, by – wobec coraz większej liczby zadań stawianych sekretariatowi – dokonać jego rozdzielenia na dwa biura. W piśmie skierowanym do przewodniczącego KEP z 2 lutego 1969 r. postulował, by oprócz dotychczasowego sekretarza KEP, którego stanowisko:

„[...] było dotąd usytuowane przede wszystkim na osi spraw Kościół – Państwo, zostało dopełnione [...] sekretariatem 'ad intra' sprawowanym przez drugiego biskupa /lub nawet nie-biskupa/. Ten drugi sekretarz pozostawałby nade wszystko w żywym kontakcie z problematyką tej wielokierunkowej działalności Kościoła, którą wyznaczają i którą sterują poszczególne Komisje oraz przyporządkowane do nich sekcje czy grupy”.

Funkcja sekretarza „do spraw wewnętrznych” pozostaje w ścisłym związku z takim przeorientowaniem stylu pracy. Do niego bowiem docierałby całościowy kształt informacji z poszczególnych Komisji, aby w oparciu o nie planować problematykę posiedzeń. Wiele spraw mogłoby ograniczyć się do przekazu „in scriptis”. Natomiast wybieranie wedle potrzeb i „wedle pewnej kolejności zagadnienia – resorty poszczególnych Komisji – mogłyby wówczas podlegać obszerniejszemu i bardziej wszechstronnemu studium”¹⁰⁵.

Inicjatywa Karola Wojtyły nie znalazła akceptacji w oczach Prymasa Polski choć należy zauważyć, że jej nowatorstwo mogło w znaczący sposób usprawnić, a nawet rewolucjonizować działalność KEP.

UDZIAŁ W PRACACH KOMISJI SPECJALISTYCZNYCH EPISKOPATU POLSKI

Karol Wojtyła wniósł znaczący wkład w prace komisji Episkopatu Polski. Gremia te, złożone przede wszystkim z duchownych (biskupów i księży) – specjalistów w zakresie poszczególnych dziedzin życia kościelnego, podejmowały często oddolne inicjatywy wyrastające poza ich wąski zakres kompetencyjny. Nierzadko działania te były jednak chaotyczne i nieskoordynowane z pracami plenarnymi KEP:

„Ksiądz Prymas nie po raz pierwszy stwierdza, że jest zaskakiwany inicjatywami przewodniczących niektórych Komisji Episkopatu. Wydaje się, że powinna istnieć jakaś forma ściśle ustalająca prawa i obowiązki poszczególnych Komisji. [...]

¹⁰⁴ J. M. Dyduch, *Kardynał Karol Wojtyła w służbie Konferencji Episkopatu Polski...*, s. 184.

¹⁰⁵ AAW, SPP, Protokoły RGEP, sygn. II 4/27, k. 6-7, Pismo metropolity krakowskiego kard. Karola Wojtyły do prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego, Kraków, 2 II 1969 r.

Można powiedzieć, że powołując się na przewodniczącego Konferencja Plenarna Episkopatu daje mu jakiś mandat w granicach prac Komisji, ale czy w tym mieści się prawo przyjmowania zobowiązań również materialnych dla wszystkich bpów? [...]

Wynika z tego potrzeba regulaminu zatwierdzonego przez KPE dla każdej Komisji¹⁰⁶.

Właśnie z przytoczonych powyżej powodów, w pierwszych miesiącach 1973 r., rozpoczęto prace nad dokumentem regulującym rolę, zadania oraz ogólne uprawnienia komisji EP. Opracowanie zatytułowane „Regulamin ramowy dla Komisji Episkopatu Polski” zostało przyjęte przez Radę Główną EP 25 listopada 1974 r. W dokumencie tym zwracano uwagę, że zasadniczym zadaniem komisji jest podejmowanie skutecznej działalności w zakresie spraw sobie powierzonych. Komisje miały zatem: 1) ustalać formy i metody pracy; 2) badać problemy stosownie do powierzonych sobie zadań; 3) uchylać program pracy i czuwać nad jego wykonaniem; 4) podejmować powierzone sobie zadania; 4) przeprowadzać kursy, sesje robocze, sympozja; 5) zwoływać referentów lub delegatów diecezjalnych w sprawach wchodzących w zakres prac komisji; 6) odbywać posiedzenia co najmniej dwa razy w roku; 7) prowadzić protokoły zebrań i archiwa akt; 8) pracować według ustalonego regulaminu.

Z kolei w zakresie relacji z KEP: 1) komisje miały pracować zgodnie z kompetencjami zawartymi w regulaminie; 2) programy pracy i akcje o charakterze zasadniczym (np. duszpasterskie, kaznodziejskie, listy pasterskie) miały być przedkładane do zatwierdzenia; 3) sprawozdania z działalności, opracowania, wnioski i postulaty referowane na posiedzeniach KEP miały być składane na piśmie przewodniczącemu KEP oraz w odpisie sekretarzowi KEP minimum dwa tygodnie przed posiedzeniem plenarnym KEP¹⁰⁷.

W okresie dwudziestu lat posługi biskupiej Karol Wojtyła uczestniczył, w ramach Episkopatu Polski, w pracach następujących gremiów:

- 1) Komisji Apostolstwa Świeckich – przewodniczący w latach 1966-1978;
- 2) Podkomisji Studiów – przewodniczący w latach 1967-1970;
- 3) Komisji do Spraw Nauki Katolickiej – przewodniczący w latach 1970-1978;
- 4) Rady Naukowej – przewodniczący w latach 1972-1978;
- 5) Komisji Duszpasterstwa Ogólnego – członek w latach 1958-1978;
- 6) Komisji Soborowej – członek w latach 1963-1970;
- 7) Komisji Powołań – członek w latach 1967-1970.

Przewodniczący Komisji Apostolstwa Świeckich Episkopatu Polski (1966-1978)

Arcybiskup Karol Wojtyła odgrywał coraz większą rolę nie tylko w pracach KEP. Jak już wspomniano, dzięki jego inicjatywie 31 sierpnia 1966 r. została powołana do życia Komisja Apostolstwa Świeckich. Mimo że metropolita krakowski był rzecz-

¹⁰⁶ AAW, SPP, Protokoły KGEP, sygn. II 4/28, k. 11-12, Protokół RGEP, Warszawa, 23 I 1973 r.,

¹⁰⁷ AAW, SPP, Protokoły KGEP, sygn. II 4/29, k. 127-129, Regulamin Ramowy dla Komisji Episkopatu Polski.

nikiem udziału w tym gremium świeckich, ostatecznie w pierwszych latach działalności Komisja składała się wyłącznie z duchownych¹⁰⁸. Sekretarzem Komisji został ks. Franciszek Macharski, członkami: bp Lech Kaczmarek, bp Jan Fondaliński, bp Jan Pietraszko, bp Bolesław Pylak, ks. Tadeusz Fedorowicz oraz o. Eugeniusz Weron SAC¹⁰⁹.

W 1967 r. kilku świeckich zostało powołanych na ekspertów Komisji. Z czasem weszli w jej skład na prawach członków. Na przełomie lat 60. i 70. XX w. tworzyli ją: kard. Karol Wojtyła (przewodniczący), członkowie: ks. Franciszek Macharski (sekretarz), bp Lecha Kaczmarek, bp Jan Fondaliński, bp Jan Pietraszko, bp Bolesław Pylak, ks. Tadeusz Fedorowicz, ks. Eugeniusz Weron SAC, Czesław Strzeszewski, Stefan Świeżawski, Jerzy Turowicz, Jan Kłys, Teresa Kłys, Teresa Strzembosz¹¹⁰. Dzięki staraniom Wojtyły w maju 1972 r. podczas 130. Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski zwiększono liczbę świeckich członków Komisji z 5 do 10. Dokooptowani zostali wówczas: Krystyna Osińska, Kazimierz Czapliński, Halina Wistuba, Józef Hejnosz i Katarzyna Łopuska, natomiast Teresa Strzembosz poprosiła o zwolnienie z pracy w komisji¹¹¹.

Podczas posiedzenia 100. Konferencji Plenarnej EP 16 lutego 1967 r. Karol Wojtyła omawiając dwa pierwsze posiedzenia Komisji stwierdził:

„Zapoznanie się z samą koncepcją apostołstwa świeckich w świetle dokumentów soborowych przy równoczesnej konfrontacji teże z możliwościami apostołstwa świeckich w Polsce i po wysłuchaniu referatów Bpa Pylaka i prof. Świeżawskiego oraz szerokiej dyskusji doszła do wniosku, iż w obecnej rzeczywistości polskiej apostołstwo jest możliwe. Miejscem właściwym apostołstwa zorganizowanego jest parafia, apostołstwa organicznego – rodzina, a apostołstwa indywidualnego – zawód. Formą właściwą apostołstwa świeckich jest nie tyle słowo, co wzorowe życie chrześcijańskie”¹¹².

2 czerwca 1969 r., z inspiracji przewodniczącego, uchwalono jeden z najważniejszych dokumentów opracowanych przez Komisję – „Dyktorium Apostołstwa Świeckich”. Największy wkład w powstanie dokumentu mieli członkowie podkomisji redakcyjnej, która rozpoczęła swoją działalność jeszcze w 1966 r.¹¹³ W jej skład weszli: ks. Eugeniusz Weron SAC (przewodniczący), bp Bolesław Pylak, ks. Tadeusz Fedorowicz, Jan Kłys i Jerzy Turowicz. Obszerne opracowanie – oparte na nauczaniu Soboru Watykańskiego II – zawierało: I. Wstęp; II. Wskazania Ogólne; III. Wskazania Szczegółowe obejmujące cztery rozdziały: 1) dziedziny apostołstwa; 2) różne formy apostołstwa; 3) porządek działalności apostołskiej; 4) wychowanie do apostołstwa¹¹⁴.

¹⁰⁸ AAW, SPP, Protokoły KGEP, sygn. II 4/21, k. 38, Protokół KGEP, Warszawa, 8 III 1966 r.

¹⁰⁹ AAW, SPP, Protokoły KGEP, sygn. II 4/21, k. 76, Protokół KGEP, Warszawa, 30 VIII 1966 r.

¹¹⁰ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/247, k. 44, Komisje Konferencji Episkopatu Polski, 20 III 1970 r.

¹¹¹ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/259, k. 91, Protokół 130. KPEP, Jasna Góra, 5-6 V 1972 r.

¹¹² AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/229, k. 39, Protokół 100. KPEP, Warszawa, 15-16 II 1967 r.

¹¹³ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/246, k. 74, Protokół 117. KPEP, Warszawa, 15-16 I 1970 r.

¹¹⁴ AAW, SPP, Protokoły KGEP, sygn. II 4/25, k. 14-47, Dyktorium Apostołstwa Świeckich, Kraków, 1969 r.

Dokument ukazywał model dynamicznej parafii, w której świeccy połączeni są w grupy (wspólnota wspólnot), realizując różne zadania i programy duszpasterskie.¹¹⁵

„Podstawową jednostką i terenem pracy apostolskiej w Kościele jest parafia jako wspólnota eucharystyczna. Inne wspólnoty eucharystyczne, jak na przykład placówki filialne, zakonne, działające na terenie parafii, powinny współpracować z parafią. Eucharystia i czynny udział w życiu liturgicznym stanowią naturalne centrum oraz oparcie dla wszelkiej działalności apostolskiej ludzi świeckich”¹¹⁶.

Wkrótce, podczas posiedzenia plenarnego 16 stycznia 1970 r., „Dyrektorium Apostolstwa Świeckich” zostało przedstawione KEP i stało się obowiązujące w Kościele polskim¹¹⁷.

W kolejnych latach dokument uzupełniły opracowania: „Wytyczne w sprawie parafialnych rad duszpasterskich dla zarządzeń diecezjalnych”, „Dyrektorium o dialogu w Kościele” oraz „Bierzmowanie jako sakrament apostolstwa”. Przypatrzmy się po kolei każdemu z nich. Pierwszy – poświęcony radom parafialnym, był praktycznym wcieleniem idei Soboru Watykańskiego II. Postulat tworzenia tego typu ciał kolegialnych, mocno wyrażony w nauczaniu soborowym, był z różną intensywnością realizowany w poszczególnych diecezjach Kościoła w Polsce. „Wytyczne w sprawie parafialnych rad duszpasterskich dla zarządzeń diecezjalnych” były więc wyraźnym wsparciem i drogowskazem dla Kościołów lokalnych. Zasadnicze prace nad dokumentem toczyły się na przestrzeni lat 1973-1974, aż 30 listopada 1974 r. wersja ostateczna została zatwierdzona przez Komisję Apostolstwa Świeckich, a następnie skierowana na obrady KEP. Dyskusja odbyła się podczas 147. posiedzenia plenarnego KEP 26 czerwca 1975 r.¹¹⁸ Ostateczne zatwierdzenie tekstu nastąpiło w czasie obrad 150. konferencji plenarnej EP 20 listopada 1975 r.¹¹⁹

Drugi dokument był efektem wielu lat pracy, począwszy od wiosny 1971 r. Punktem wyjścia dla prac Komisji Apostolstwa Świeckich były m. in. dwa teksty robocze autorstwa Karola Wojtyły: „O dialogu wewnątrz Kościoła” z początków 1969 r. oraz „Wskazania na temat dialogu w Kościele” z jesieni 1972 r. Ostatecznie w trakcie redakcji powstały cztery wersje, zaś końcowa została przyjęta przez Komisję 24 maja 1975 r. Dokument nie został przekazany do zatwierdzenia KEP i pozostał opracowaniem wewnętrznym¹²⁰.

Trzeci dokument to przede wszystkim świadectwo szczególnej troski duszpasterskiej o młodzież i jej dojrzałość chrześcijańską. Prace nad nim rozpoczęły się najpraw-

¹¹⁵ J. Mariański, *Apostolstwo świeckich w Kościele*, w: *W dwudziestolecie Soboru Watykańskiego II. Recepcja – doświadczenia – perspektywy*, red. J. Homerski, F. Szulc, Lublin 1987, s. 108.

¹¹⁶ AAW, SPP, Protokoły KGEP, sygn. II 4/25, k. 25, Dyrektorium Apostolstwa Świeckich, Kraków, 1969 r.

¹¹⁷ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/246, k. 74, Protokół 117. KPEP, Warszawa, 15-16 I 1970 r.

¹¹⁸ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/277, k. 31-33, Protokół 147. KPEP, Warszawa, 26-27 VI 1975 r.

¹¹⁹ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/279, k. 64, Protokół 150. KPEP, Warszawa, 19-20 XI 1975 r.

¹²⁰ J. M. Dyduch, *Kardynał Karol Wojtyła w służbie...*, s. 66-67.

dopodobniej na początku dekady lat 70. XX w. W maju 1973 r. były gotowe propozycje instrukcji o sakramencie bierzmowania, natomiast w styczniu 1974 r. miało miejsce specjalne zebranie Komisji z udziałem duchownych i świeckich z różnych diecezji, które uwidocznili konieczność dopracowania oraz ujęcia wielu poprawek. W dniu 16 stycznia 1975 r. konferencja plenarna EP przyjęła instrukcję duszpasterską dotyczącą sakramentu bierzmowania. Załącznikiem do tego dokumentu było opracowanie Komisji Apostolstwa Świeckich „Bierzmowanie jako sakrament apostołstwa”¹²¹.

Zgodnie z wysuniętą na posiedzeniu Komisji Apostolstwa Świeckich w dniu 24 maja 1975 r. propozycją przewodniczącego, podjęto prace nad statutowym uregulowaniem działalności Komisji. Gotowy projekt zatytułowany „Regulamin Komisji Episkopatu do spraw Apostolstwa Świeckich” został przyjęty przez Komisję 24 września 1977 r., a następnie zatwierdzony przez Konferencję Plenarną EP. W numerze 6 „Regulaminu Komisji Episkopatu do spraw Apostolstwa Świeckich” określono:

„Zadaniem Komisji jest popieranie rozwoju i koordynacja apostołstwa świeckich w Polsce w trosce o pełne urzeczywistnienie powołania świeckich w Kościele i świecie stosownie do uchwał II Soboru Watykańskiego oraz wytycznych Stolicy Apostolskiej”¹²².

Dzięki zaangażowaniu metropolity bogaty zakres tematyczny działalności Komisji obejmował wiele aspektów życia duszpasterskiego: problematykę małżeństwa i rodziny; uaktywnienie grup zawodowych poprzez duszpasterstwo stanowe, zawodowe, specjalistyczne oraz grup nieformalnych; współpracę ze zorganizowanymi środowiskami katolickimi; rozwój apostołstwa młodzieżowego, który niósł za sobą doświadczenie ruchów młodzieżowych w Kościele; zagadnienie katechizacji, zwłaszcza młodzieży; podkreślenie znaczenia kultury dla człowieka, dla społeczeństwa, dla ewangelizacji. Tym wszystkim działaniom towarzyszyła bliska współpraca z wieloma organami pomocniczymi KEP, w szczególności z Komisją Duszpasterstwa Ogólnego, Komisją Duszpasterstwa Rodzin i Komisją Duszpasterstwa Akademickiego.

Działalnością znacząco wyrastającą poza wąski zakres zadań powierzonych Komisji Apostolstwa Świeckich był udział krakowskiego metropolity w pracach Rady Świeckich (1967-1977). Kardynał zgłaszał wiele postulatów odnoszących się do kierunków i zadań stojących przed Radą Świeckich. Co więcej doświadczenie kierowania dużą archidiecezją w państwie totalitarnym pozwoliło mu sformułować tezę mówiącą o konieczności objęcia apostołstwem posłannictwa rodzinnego, parafialnego i zawodowego świeckich. Metropolita krakowski zgłaszał więc konieczność szczególnej opieki duszpasterskiej małżeństw, rodzin oraz młodzieży. W tym wymiarze wyjątkowe znaczenie miało opracowanie „Instrukcji o duszpasterstwie rodzin”, która była owocem współpracy Komisji Apostolstwa Świeckich z Komisją Duszpasterstwa Rodzin. Dokument przetłumaczony na kilka języków został przekazany Radzie Świeckich i uznany za pionierski wkład w dzieło całego Kościoła¹²³.

¹²¹ *Ibidem*, s. 68-69.

¹²² *Ibidem*, s. 45.

¹²³ *Ibidem*, s. 72-73.

Kontakty z Radą Świeckich zrodziły również aktywny udział przedstawicieli laicku z Polski w wydarzeniach międzynarodowych. W dniach 11-18 października 1967 r. obradował w Rzymie III Kongres Świeckich pod hasłem „Lud Boży na drogach ludzkości”. W zgromadzeniu tym wzięły udział delegacje z ponad 100 krajów świata¹²⁴. Dzięki staraniom Karola Wojtyły polska delegacja była wyjątkowo liczna. W jej skład weszło, oprócz przewodniczącego – metropolity krakowskiego, aż 26 osób (5 duchownych i 21 świeckich). Po zakończeniu kongresu polscy uczestnicy sformułowali wnioski praktyczne związane z dostosowaniem postulatów Kongresu do warunków polskich. W kolejnych latach reprezentanci Komisji Apostolstwa Świeckich brali udział m.in.: w sympozjum o dialogu, które odbyło się w marcu 1971 r. w Rzymie; w Ekumenicznej Konsultacji obradującej w Asyżu we wrześniu 1974 r. oraz w Światowej Konsultacji Świeckich zorganizowanej w październiku 1975 r. w Rzymie¹²⁵.

Przewodniczący Podkomisji Studiów Episkopatu Polski (1967-1970)

Wyodrębniona 16 czerwca 1967 r. z Komisji Studiów i Seminariów Podkomisja Studiów kierowana była przez Karola Wojtyłę¹²⁶. Jej skład był dość wyjątkowy, gdyż w przeciwieństwie do większości komisji składała się wyłącznie z księży diecezjalnych i zakonnych, a jedynym dostojnikiem kościelnym był jej przewodniczący. Wojtyła zaprosił do współpracy m.in.: ks. Mariana Jaworskiego, ks. Marcellego Molskiego, o. Stefana Moysa SJ, ks. Stanisława Olejnika, o. Bernarda Przybylskiego OP i ks. Kazimierza Romaniuka¹²⁷.

W trakcie swojego pierwszego posiedzenia, które odbyło się 19 września 1967 r. w Krakowie, Podkomisja określiła swoje cele, kompetencje i ramy organizacyjne. W kontekście zadań dostrzegano konieczność popierania, pobudzania, rozwijania, organizowania i koordynowania prac naukowo-badawczych w zakresie teologii i nauk pokrewnych; czuwanie nad kierunkami rozwoju teologii w Polsce; troskę o szkolenie kadr naukowych w zakresie dyscyplin teologicznych i nauk pokrewnych; troskę i czuwanie nad popularyzacją wiedzy teologicznej. Działalnością Podkomisji objęto wszystkie kościelne instytucje naukowe, w szczególności KUL, ATK, Papieskie Wydziały Teologiczne, Wyższe Seminarium Duchowne, Studia Zakonne, teologiczne towarzystwa naukowe, wydawnictwa naukowe oraz zespoły teologów, przy czym zastrzeżono, że uprawnienia ograniczają się wyłącznie do spraw związanych z działalnością naukową. W wymiarze organizacyjnym dostrzegano natomiast konieczność powołania sekretariatu Podkomisji¹²⁸.

¹²⁴ J. Woźniakowski, *Świeccy*, Kraków 1987, s. 64-65.

¹²⁵ J. M. Dyduch, *Kardynał Karol Wojtyła w służbie...*, s. 74-76.

¹²⁶ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/232, k. 75, Protokół 103. KPEP, Warszawa, 15-16 VI 1967 r.

¹²⁷ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/233, k. 23, Komisje Konferencji Episkopatu, na dzień 1 IX 1967 r.

¹²⁸ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/234, k. 50-51, Protokół 105. KPEP, Warszawa, 23-24 XI 1967 r.

Do najważniejszych dokonań Podkomisji należy zaliczyć przegląd polskiego i światowego dorobku teologicznego. W tym celu przewodniczący poszczególnych sekcji przedstawili stan reprezentowanych przez siebie gałęzi nauk teologicznych w Polsce i w świecie oraz sprawozdanie z działalności sekcji. Wstępem do takich prac był wygłoszony przez metropolitę krakowskiego podczas IV Tygodnia Społecznego KUL w dniu 22 kwietnia 1968 r. referat „Funkcja społeczna uniwersytetów katolickich”, podejmujący m.in. kwestie roli teologa w Kościele¹²⁹.

Kolejnym zadaniem wykonanym przez Podkomisję było zebranie informacji na temat uczelni katolickich w Polsce¹³⁰. Badaniami objęto katolickie szkoły wyższe wszystkich typów. Wśród wniosków, sformułowanych podczas 112. posiedzenia plenarnego KEP w dniu 16 grudnia 1968 r., zwracał uwagę postulat „ukościelnienia” poprzez stworzenie instytucji nadrzędnej, stale czuwającej nad organizacją, rozwojem i weryfikacją uczelni, a więc powołania Rady Naukowej. Kolejny dotyczył planowania w zakresie instytucji. Przewodniczący Podkomisji podkreślił konieczność utworzenia uczelni kościelnej o charakterze akademickim w regionie północno-zachodnim oraz możliwości afiliacji, podnoszenia kwalifikacji wykładowców, studentów i kapłanów pracujących w duszpasterstwie¹³¹.

Natomiast 5 maja 1969 r. podczas 114. posiedzenia plenarnego KEP kard. Wojtyła – w kontekście zaprezentowanej całościowej panoramy katolickich uczelni wyższych – uściślił potrzebę powołania Wydziału Teologicznego w Poznaniu. Według metropolity krakowskiego za utworzeniem silnego ośrodka naukowego w stolicy Wielkopolski przemawiały względy geograficzne oraz kulturalno-społeczne¹³². Określono jednocześnie kryteria, jakie winien spełniać wydział teologiczny, by otrzymać zatwierdzenie Stolicy Apostolskiej: 1) całość studiów zorganizowana na zasadach uniwersyteckich; 2) instytucja posiada odpowiednią, systematycznie uzupełnianą bibliotekę; 3) cykl edukacyjny oparty na wykładach specjalistycznych oraz seminariach naukowych; 4) warunkiem nadawania stopni naukowych była odpowiednia liczba samodzielnych pracowników naukowych: a) licencjat mógł nadawać wydział posiadający co najmniej 5 samodzielnych pracowników naukowych; b) doktorat mógł nadawać wydział posiadający co najmniej 7 samodzielnych pracowników naukowych; c) habilitację mógł nadawać wydział posiadający co najmniej 10 samodzielnych pracowników naukowych¹³³.

W sprawozdaniu przekazanym 14 lutego 1970 r. kard. Stefanowi Wyszyńskiemu Karol Wojtyła omówił dotychczasowe działania oraz wysunął postulaty na przyszłość. Przywołajmy obszerny fragment tego dokumentu:

---

¹²⁹ *Kalendarium życia Karola Wojtyły*, s. 254; J. M. Dyduch, *Kardynał Karol Wojtyła w służbie Konferencji Episkopatu Polski...*, s. 88.

¹³⁰ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/235, k. 37-38, Protokół 106. KPEP, Warszawa, 24-25 I 1968 r.

¹³¹ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/241, k. 16-17, Protokół 112. KPEP, Kraków, 16-17 XII 1968 r.

¹³² AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/243, k. 50, Protokół 114. KPEP, Jasna Góra, 3-4 V 1969 r.

¹³³ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/243, k. 50-51, Protokół 114. KPEP, Jasna Góra, 3-4 V 1969 r.

„W ciągu niespełna trzech lat swej działalności Podkomisja odbyła 10 posiedzeń w tym dwa z udziałem wszystkich przewodniczących sekcji specjalistycznych pracowników naukowych wyższych uczelni katolickich. Podkomisja rozpoczęła swą pracę od analizy faktycznego stanu nauki katolickiej w Polsce. W tym celu rozesłano do wszystkich instytucji o charakterze naukowym/uczelni akademickich, seminariów diecezjalnych i zakonnych, towarzystw naukowych i wydawnictw naukowych/ oraz do poszczególnych naukowców odpowiednie kwestionariusze. Uzyskano także od przewodniczących sekcji specjalistycznych sprawozdania na temat aktualnego stanu poszczególnych dyscyplin naukowych. Cały ten materiał posłużył do opracowania referatu na temat stanu nauki katolickiej w Polsce, który został przedstawiony i przedyskutowany na Podkomisji, po czym Przewodniczący Podkomisji przedłożył go Konferencji Episkopatu. [...]

Istnieje cała długa lista zagadnień, które znajdują się aktualnie na warsztacie prac Podkomisji. Na pierwszym miejscu należy wymienić opracowanie nowych metod dydaktyki teologii w seminariach duchownych; idzie w szczególności o zagadnienie korelacji i koordynacji poszczególnych dyscyplin naukowych teologicznych, a nawet ich integracji, a więc wypracowania zupełnie nowej systematyki wykładania teologii. Powołano w tym celu specjalny zespół. Drugie ważne zagadnienie to ujednoczenie nomenklatury i organizacji nauki w poszczególnych uczelniach akademickich oraz podział zadań naukowych i dydaktycznych¹³⁴.

Przewodniczący Komisji Do Spraw Nauki Katolickiej Episkopatu Polski (1970-1978)

Metropolita krakowski stał również na czele Komisji do Spraw Nauki Katolickiej, przekształconej w styczniu 1970 r. z Podkomisji Studiów. Pierwotna lista członków Komisji, licząca w styczniu 1970 r. wraz z przewodniczącym 19 osób, została dwa miesiące później zmniejszona do 13¹³⁵. Prawdopodobnie był to postulat samego Karola Wojtyły, który podważał udział w pracach Komisji licznej grupy rektorów wyższych seminariów duchownych¹³⁶. Gremium to tworzyli: ks. Józef Majka (sekretarz), bp Bohdan Bejze, bp Lecha Kaczmarek, bp Kazimierz Majdański, bp Walenty Wójcik, ks. Wincenty Granat, ks. Marian Jaworski, ks. Marcei Molski, o. Stefan Moysa SJ, ks. Stanisław Olejnik, o. Bernard Przybylski OP oraz ks. Kazimierz Romaniuk¹³⁷.

Spore zmiany w składzie nastąpiły 27 listopada 1974 r. Odtąd oprócz kard. Wojtyły, tworzyli ją: bp Walenty Wójcik (zastępca przewodniczącego), ks. Marian Jaworski (sekretarz), ks. Adam Kubiś (zastępca sekretarza), bp Lech Kaczmarek, bp Jan Obląk, bp Bohdan Bejze, ks. Michał Peter, ks. Bogusław Inlender, ks. Bronisław Dembowski, o. Marian Żurowski SJ, ks. Stanisław Grzechowiak, o. Bernard Przybylski OP, ks. Józef Majka¹³⁸.

Ostateczną nazwę Komisji kard. zaproponował w liście skierowanym do Prymasa Polski 14 lutego 1970 r. Pierwotna – „Komisja do spraw nauki w seminariach i na

¹³⁴ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/248, k. 6-7, Działalność Podkomisji Studiów.

¹³⁵ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/246, k. 32, Organa Konferencji Episkopatu Polski, stan na dzień 16 I 1970 r.

¹³⁶ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/247, k. 11, Pismo metropolity krakowskiego kard. Karola Wojtyły do prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego, Kraków, 14 II 1970 r.

¹³⁷ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/247, k. 33, Komisje Konferencji Episkopatu Polski, 20 III 1970 r.

¹³⁸ J. M. Dyduch, *Kardynał Karol Wojtyła w służbie...*, s. 94-95.

fakultetach teologicznych” była bowiem nieprecyzyjna i zbyt długa. W dalszej części pisma nakreślił jej zadania w stadium organizacyjnym:

„Komisja nasza stanowi przede wszystkim grupę roboczą, która oddaje usługi Konferencji Episkopatu, zajmując się całokształtem spraw nauki kościelnej w Polsce. W tym celu spotyka się systematycznie z Przewodniczącymi tzw. sekcji specjalistycznych grupującymi profesorów i wykładowców poszczególnych dziedzin. Drugą grupą, z którą Komisja do spraw nauki musi się regularnie spotykać, są aktualnie przełożeni poszczególnych uczelni o charakterze akademickim. Prócz wydziałów KUL i ATK wchodzi tutaj wydziały już istniejące w seminariach oraz wydziały zakonne /Dominikanie, Jezuici/¹³⁹.

Szczególną troską kard. Karola Wojtyły jako przewodniczącego Komisji do Spraw Nauki Katolickiej EP, było zachowanie ciągłości istnienia – poprzez reaktywację – krakowskiego Wydziału Teologicznego (akt włączenia w struktury ATK nie był uznawany przez kolejnych metropolitów krakowskich)¹⁴⁰. Jednocześnie przyszły papież zauważał rażące dysproporcje pomiędzy rozwojem typowych kierunków świeckich na uczelniach państwowych a niedostatkami studiów teologiczno-filozoficznych. Postulował więc, by istniejące uczelnie katolickie uzyskały afiliację do papieskich uniwersytetów w Rzymie. W ocenie kard. Wojtyły nadanie takiego statusu dwóm wydziałom teologicznym (Kraków i Wrocław) oraz dwóm akademickim studiom teologicznym (Warszawa i Poznań), mogło znacząco podnieść ich rangę oraz przyspieszyć uznanie przez resort szkolnictwa wyższego PRL. Odrębnym problemem był natomiast pozakościelny status ATK¹⁴¹. Ostatecznie propozycje kard. Karola Wojtyły, mocno wspierane przez Prymasa Polski, przyniosły sukces i Stolica Apostolska przychyliła się do próśb przewodniczącego Komisji do Spraw Nauki Katolickiej. Dekretami z 2 i 11 czerwca 1974 r. watykańska Kongregacja Wychowania Chrześcijańskiego nadała wszystkim czterem uczelniom teologicznym tytuły Papieskich Wydziałów Teologicznych¹⁴². Tym samym praktycznie została odtworzona przedwojenna sieć uczelni teologicznych, składająca się z pięciu głównych ośrodków, co pozwalało lepiej zaspokoić potrzeby kształcenia teologicznego. Ponadto dwa lata później – 23 grudnia 1976 r. na prośbę metropolity krakowskiego Stolica Apostolska erygowała Papieski Wydział Filozoficzny w Krakowie¹⁴³.

¹³⁹ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/247, k. 10-11, Pismo metropolity krakowskiego kard. Karola Wojtyły do prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego, Kraków, 14 II 1970 r.

¹⁴⁰ Zob. A. Kubiś, *Papieski Wydział Teologiczny w Krakowie w latach 1954-1981*, Kraków 2005.

¹⁴¹ Był on przedmiotem rozlicznych dyskusji prowadzonych przez członków Rady Głównej Episkopatu Polski w połowie lat 70. XX w. Zob. AAW, SPP, Protokoły KGEP, sygn. II 4/27, k. 108, Protokół KGEP, Warszawa, 12 IV 1972 r.; AAW, SPP, Protokoły KGEP, sygn. II 4/29, k. 85-86, Protokół KGEP, Warszawa, 18 VI 1974 r.; AAW, SPP, Protokoły KGEP, sygn. II 4/30, k. 106-107, Protokół KGEP, Warszawa, 18 XI 1975 r.; AAW, SPP, Protokoły KGEP, sygn. II 4/31, k. 91-93, Protokół KGEP, Warszawa, 16 XI 1976 r.

¹⁴² W. Góralski, *Wydział teologiczny na uniwersytecie. Aspekt historyczny i prawny*, „Studia Nauk Teologicznych PAN”, t. 3(2008): *Teologia na uniwersytecie*, s. 38; J. M. Dyduch, *Troska kard. Karola Wojtyły o wolność nauki*, „Annales Canonici”, 9 (2013), s. 8.

¹⁴³ J. M. Dyduch, *Troska kard. Karola Wojtyły o wolność nauki...*, s. 8.

Drugim zasadniczym celem przewodniczącego Komisji do Spraw Nauki Katolickiej EP – będącym wyraźnym znakiem realizacji nauczania Soboru Watykańskiego II – było upowszechnienie wykształcenia teologicznego wśród kapłanów na poziomie akademickim poprzez większą dostępność do uczelni i wydziałów teologicznych. W „Pro memoria”, które były zapewne podstawą wystąpienia podczas posiedzenia Rady Głównej Episkopatu Polski w dniu 12 kwietnia 1972 r. kard. Wojtyła pisał:

„Komisja Episkopatu d/s Nauki bardzo pilnie rozważa sprawę afiliacji, widzi w nich bowiem jedną drogę do utworzenia 'statusu akademickiego' dla ogółu kapłanów. Oczywiście, że będzie to przede wszystkim status akademicki w sensie kościelnym, jednakże od tego trzeba zacząć. De facto absolwenci naszych Wyższych Seminarium spełniają warunki po temu, aby kończyć studia ze stopniem naukowym, bodaj pierwszym”¹⁴⁴.

W czerwcu 1975 r. kard. Karol Wojtyła w imieniu Komisji przedłożył wszystkim biskupom „Memoriał w sprawie ugruntowania akademickiego charakteru studiów w wyższych seminariach duchownych”¹⁴⁵. W listopadzie 1975 r. dokument został przyjęty przez hierarchów i tym samym stał się aktem wyrażającym oficjalne stanowisko Episkopatu Polski¹⁴⁶. Upowszechnienie studiów wyższych wśród księży mogło być realizowane dzięki Wojtyłowej koncepcji zawierania umów o współpracy naukowej pomiędzy centrami akademickimi a wyższymi seminariami duchownymi. Działaniom takim metropolita krakowski patronował już od 1972 r.¹⁴⁷ W połowie lat 70. XX w. stworzył sieć wyższych seminariów duchownych współpracujących z Papieskim Wydziałem Teologicznym w Krakowie. W skład tej swoistej kościelnej konfederacji akademickiej weszły: Instytut Teologiczny Księża Misjonarzy w Krakowie, Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie, Śląskie Seminarium Duchowne w Krakowie oraz Częstochowskie Seminarium Duchowne w Krakowie¹⁴⁸.

Ważnym zadaniem postawionym przed Komisją i jej przewodniczącym była współorganizacja Kongresów Teologów Polskich. Metropolita krakowski uczestniczył w organizacji trzech z nich: I Kongresu Teologów Polskich w Lublinie (13 września 1966 r.), II Kongresu Teologów Polskich w Lublinie (21-23 września 1971 r.) oraz III Kongresu Teologów Polskich w Krakowie (14-16 września 1976 r.). Szczególnie doniosłą rolę Karol Wojtyła odegrał w przygotowaniu oraz przebiegu obrad tych dwóch ostatnich. II Kongres Teologów Polskich w Lublinie poświęcony został antropologii chrześcijańskiej oraz nauczaniu teologii w kontekście wskazań Soboru Watykańskiego II. Uczestniczyło w nim 380 teologów¹⁴⁹. Z kolei III Kongres Teolo-

¹⁴⁴ AAW, SPP, Protokoły KGEP, sygn. II 4/27, k. 96, K. Wojtyła, Pro memoria.

¹⁴⁵ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/277, k. 44-45, Protokół 148. KPEP, Warszawa, 26-27 VI 1975 r.

¹⁴⁶ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/279, k. 47, Protokół 150. KPEP, Warszawa, 19-20 XI 1975 r.

¹⁴⁷ J. M. Dyduch, *Udział kardynała Karola Wojtyły w pracach Kongregacji Wychowania Chrześcijańskiego*, „Roczniki Nauk Prawnych”, t. VII, 1997, s. 78.

¹⁴⁸ J. M. Dyduch, *Kardynał Karol Wojtyła w służbie...*, s. 100-101.

¹⁴⁹ E. Morawiec, *Kongres teologów polskich w Lublinie*, „Studia Philosophiae Christianae” 1972, nr 8/2, s. 267-272.

gów Polskich w Krakowie zgromadził w murach opactwa oo. cystersów w Mogile blisko 700 uczestników, którzy debatowali pod hasłem: „Teologia – nauka o Bogu”¹⁵⁰. Przygotowania trwały ponad dwa i pół roku, a do ścisłego komitetu organizacyjnego w kwietniu 1975 r. weszli: kard. Wojtyła (przewodniczący), bp Bogdan Bejze, ks. Marina Jaworski, ks. Adam Kubiś, ks. Józef Kudasiewicz, ks. Andrzej Zuberbier, ks. Zdzisław Chlewiński i Andrzej Święcicki¹⁵¹. Wśród gości zagranicznych zwracała uwagę obecność ks. Josefa Zvěřina, wybitnego teologa, współorganizatora Kościoła podziemnego i działacza opozycji demokratycznej w Czechosłowacji¹⁵².

Działania dotyczące studiów kościelnych i nauki katolickiej nie ograniczały się wyłącznie do aktywności w kraju. Kardynał brał udział w międzynarodowych kongresach i sympozjach teologicznych. W dniach 22 listopada-3 grudnia 1976 r. jako przewodniczący 14-osobowej delegacji EP uczestniczył w II Międzynarodowym Kongresie Uniwersytetów i Wydziałów Studiów Kościelnych w Rzymie. Równocześnie od 23 listopada do 2 grudnia 1976 r. brał udział w obradach Kongresu Nauki Katolickiej w Rzymie¹⁵³.

Przewodniczący Rady Naukowej Episkopatu Polski (1972-1978)

Zupełnie nowym organem była współdziałająca z Komisją do Spraw Nauki Katolickiej Rada Naukowa Episkopatu Polski. Ciało to miało spełniać funkcje analogiczne do Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej w systemie państwowego szkolnictwa wyższego. Skład osobowy Rady Naukowej zatwierdzony na 134. Konferencji Plenarnej EP w dniu 24 stycznia 1973 r. nie pozostawiał wątpliwości, że tworzyło ją grono wybitnych przedstawicieli nauki katolickiej. Oprócz przewodniczącego kard. Wojtyły zasiadali w niej: ks. Marian Rechowicz (zastępca przewodniczącego), ks. Marian Jaworski (sekretarz), ks. Eugeniusz Florkowski, ks. Wincenty Granat, o. Augustyn Jankowski OSB, o. Ludwik Krupa OFM, ks. Stanisław Łach, ks. Stanisław Olejnik, ks. Paweł Pałka, ks. Ignacy Różycki, ks. Antoni Słomkowski, Czesław Strzeszewski, Stefan Swieżawski, bp Wincenty Urban, bp Walenty Wójcik¹⁵⁴. Znacząca zmiana w składzie Rady Naukowej przeprowadzona została podczas obrad 163. Konferencji Plenarnej EP, która zebrała się na Jasnej Górze w dniach 4-5 maja 1978 r. Udział w jej pracach zakończyli wówczas: ks. Wincenty Granat, ks. Ignacy Różycki i ks. Antoni Słomkowski. W ich miejsce powołani zostali: bp Alfons Nossol, ks. Marian Finke oraz ks. Władysław Hładowski¹⁵⁵.

Działalność gremium regulował uchwalony podczas 131. Konferencji Plenarnej EP w dniu 28 czerwca 1972 r. Statut Rady Naukowej¹⁵⁶. Dokument ten został za-

¹⁵⁰ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/284, k. 64, Protokół 155. KPEP, Warszawa, 17-18 XI 1976 r.

¹⁵¹ A. Kubiś, *III Kongres Teologów Polskich: 14-16 IX 1976 r.*, „Studia Theologica Varsaviensia” 1977, nr 15/2, s. 221-232.

¹⁵² T. Halik *Wierny w czasie i wieczności. Josef Zvěřina 1913-1990*, w: idem, *Wyzwoleni, jeszcze nie wolni*, Poznań 1997.

¹⁵³ *Kalendarium życia Karola Wojtyły...*, s. 589.

¹⁵⁴ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/263, k. 77, Protokół 134. KPEP, Warszawa, 24-25 I 1973 r.

¹⁵⁵ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/292, k. 31, Protokół 163. KPEP, Częstochowa, 4-5 V 1978 r.

¹⁵⁶ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/260, k. 66, Protokół 131. KPEP, Kraków, 27-28 VI 1972 r.

twierdzony na okres 5 lat, w związku z tym jeszcze w 1976 r. ustanowiono podkomisję, która miała przygotować nową wersję. Prace redakcyjne prowadził trzyosobowy zespół, w skład którego weszli: bp Walenty Wójcik, ks. Remigiusz Sobański, ks. Eugeniusz Florkowski¹⁵⁷. Uchwalenie kolejnego Statutu Rady Naukowej nastąpiło w czasie obrad 163. Konferencji Plenarnej EP w dniu 4 maja 1978 r.¹⁵⁸ Dokument składał się z trzech części: I. Charakter; II. Skład i działalność; III. Zadania szczegółowe. Analiza treści pozwala stwierdzić, że był on dojrzalszy od poprzedniego, lepiej porządkował treści, choć nie zmieniał zasadniczej struktury oraz zadań stawianych przed Radą. O ile więc Komisja do Spraw Nauki Katolickiej miała za cel koordynowanie szeroko pojętych procesów dydaktycznych, to Rada Naukowa przede wszystkim czuwała nad stanem kadr naukowych. W tym zakresie Karol Wojtyła inicjował wiele nowych działań, m.in. przygotował zestawienie samodzielnych pracowników nauki katolickiej w Polsce w roku akademickim 1972/1973¹⁵⁹. Z kolei w latach następnych opracowywano procedury dotyczące wydawania opinii w sprawie stopni i tytułów naukowych. Ostatecznie 21 maja 1975 r. Rada Naukowa przyjęła „Regulamin opiniowania o przewodach habilitacyjnych doktorów oraz o przewodach w celu unadzwyczajnienia docentów i uzwyczajnienia profesorów nadzwyczajnych”. Opracowanie to zostało następnie zatwierdzone przez 151. Konferencję Plenarną EP w dniu 18 lutego 1976 r.

Członkostwo w Komisji Duszpasterstwa Ogólnego (1958-1978), Komisji Soborowej (1963-1970), Komisji Powołań (1967-1970) Episkopatu Polski

Komisja Duszpasterstwa Ogólnego EP była pierwszą wyspecjalizowaną Komisją, do której Karol Wojtyła wszedł po święceniach biskupich. Znajdujemy go bowiem na liście członków z 19 lutego 1959 r. W jej skład, oprócz przewodniczącego – bpa Bolesława Kominka – wchodził: ks. Hieronim Kocylowski (sekretarz), bp Herbert Bednorz, bp Zdzisław Goliński, bp Czesław Kaczmarek, bp Jan Lorek, bp Edmund Nowicki, bp Wilhelm Pluta, bp Tomasz Wilczyński, bp Karol Wojtyła, ks. Konrad Lubos, ks. Karol Milik, ks. Stanisław Nawrocki SJ, o. Marian Lisowski OFM oraz ks. Franciszek Marlewski¹⁶⁰.

Natomiast według zestawienia z marca 1970 r. Komisję Duszpasterstwa Ogólnego tworzyli: arcybp Bolesława Kominek (przewodniczący), kard. Karol Wojtyła, ks. Hieronim Kocylowski (sekretarz), bp Jerzy Ablewicz, bp Stefan Bareła, bp Herbert Bednorz, bp Jan Czerniak, bp Tadeusz Etter, bp Jan Groblicki, bp Franciszek Jop, bp Ignacy Jeż, bp Jan Mazur, bp Władysław Miziołek, bp Jerzy Modzelewski, bp Wilhelm Pluta, bp Józef Rozwadowski, bp Jerzy Stroba, bp Ignacy Tokarczuk, bp Jan Wosiński, o. Czesław Drzyzgiewicz OFM, ks. Józef Majka, o. Stanisław Nawrocki

¹⁵⁷ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/282, k. 50, Protokół 153. KPEP, Przemyśl, 12 VI 1976 r.

¹⁵⁸ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/292, k. 31, Protokół 163. KPEP, Częstochowa, 4-5 V 1978 r.

¹⁵⁹ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/269, k. 83, Protokół 140. KPEP, Warszawa, 23-24 I 1974 r.

¹⁶⁰ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/183, k. 100, Spisy członków niektórych Komisji.

SJ i ks. Alojzy Orszulik¹⁶¹. Po śmierci kard. a Kominka 141. Konferencja Plenarna EP wybrała 27 marca 1974 r. przewodniczącym Komisji bpa Władysława Miziołka¹⁶².

W pierwszej połowie lat 60. XX w. Komisja posiadała najszerszy zakres działań obejmujący dwie płaszczyzny: projektowanie i nadzór nad ogólnopolskimi programami duszpasterskimi (szczególnie Wielkiej Nowenny) oraz tworzenie i koordynowanie różnego typu duszpasterstw specjalistycznych, stanowych i zawodowych. Temu drugiemu zadaniu poświęcone było wystąpienie bpa Karola Wojtyły podczas 75. Konferencji Plenarnej EP dnia 13 marca 1963 r. Przywołajmy jego fragment:

„[...] pracą centralną Komisji Duszpasterskiej było spotkanie z krajowymi duszpasterzami stanowymi, zawodowymi i specjalistycznymi. Są to duszpasterze: mężów, kobiet, młodzieży męskiej, ministrantów, młodzieży żeńskiej, prawników, lekarzy /służby zdrowia/, nauczycieli, inżynierów /nieobecnymi/, inteligencji twórczej /pisarzy, naukowców, artystów/, głuchoniemych i niewidomych”¹⁶³.

Najważniejsze zmiany wynikające z procesu usamodzielnia się podkomisji, co w dalszej konsekwencji doprowadziło do utworzenia komisji dla poszczególnych rodzajów duszpasterstw, miały miejsce w latach 1966-1967. Podczas 92. Konferencji Plenarnej EP, która zebrała się 23 marca 1966 r., zaproponowano przekształcenie w samodzielną komisję podkomisji do spraw rodziny i małżeństwa oraz podkomisji duszpasterstwa duszpasterzy. Sugerowano również utworzenie Komisji dla Spraw Laikatu¹⁶⁴. Jesienią 1967 r. działały już Komisje: Duszpasterstwa Duszpasterzy, Duszpasterstwa Kobiet, Duszpasterstwa Dobroczynnego, Duszpasterstwa Akademickiego¹⁶⁵. Nie można wykluczyć, że przede wszystkim dzięki inspiracji Karola Wojtyły powstające wówczas programy duszpasterskie silnie powiązano z nauczaniem Soboru Watykańskiego II. Zwracano przy tym uwagę na specyfikę polskiego katolicyzmu oraz tradycje historyczne. Wykonanie uchwał soborowych miało zachować związek z programem Wielkiej Nowenny, uwypuklić nauczanie o Najświętszej Maryi Pannie, pogłębić wiedzę i świadomość religijną. Jednocześnie zalecano zachowanie czujności wobec niebezpieczeństwa odchyłań teologicznych oraz podkreślano znaczenie praktycznego wymiaru nauczania soborowego¹⁶⁶.

Od początku lat 70. XX w. posiedzenia Komisji Duszpasterstwa Ogólnego wielokrotnie odbywały się w pałacu arcybiskupim w Krakowie, co potwierdza duże zaangażowanie i osobiste zainteresowanie kard. Wojtyły pracami tego gremium. Waż-

¹⁶¹ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/247, k. 34, Komisje Konferencji Episkopatu Polski, 20 III 1970 r.

¹⁶² AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/270, k. 52-53, Protokół 141. KPEP, Warszawa, 27-28 III 1974 r.

¹⁶³ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/204, k. 115, Protokół 75. KPEP, Warszawa, 13 III 1963 r.

¹⁶⁴ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/221, k. 23, Protokół 92. KPEP, Warszawa, 23 III 1966 r.

¹⁶⁵ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/233, k. 18-25, Komisje Konferencji Episkopatu, stan na 1 IX 1967 r.

¹⁶⁶ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/225, k. 29-30, Protokół 96. KPEP, Warszawa, 31 VIII-1 IX 1966 r.

nym osiągnięciem Komisji było opracowanie „Dyrektorium pastoralnego Episkopatu Polski”, które zostało następnie zatwierdzone przez Stolicę Apostolską 22 lutego 1973 r.¹⁶⁷ Oddziaływanie metropolity krakowskiego na prace Komisji stało się jeszcze większe po śmierci arcybpa wrocławskiego (10 marca 1974 r.). Tytuł przyjętego na lata 1974/1975 programu duszpasterskiego brzmiał: „Katolicy świeccy we wspólnocie parafialnej” i jak stwierdzono:

„Idzie on po linii wskazań Soboru Watykańskiego II i dąży do tego, by doprowadzić do odpowiedzialności wszystkich wierzących za sprawę Kościoła i Wiary oraz przeciwdziałania tendencji osamotnienia i przeciążenia kapłana pracą duszpasterską. Program przygotowuje krakowski ośrodek duszpasterski”¹⁶⁸.

Jeszcze przed zwołaniem Soboru Watykańskiego II 15 kwietnia 1959 r. KEP utworzyła Komisję Soborową EP. W jej skład weszli wówczas: arcybp Antoni Baraniak (przewodniczący), bp Michał Klepacz, bp Ignacy Świrski, bp Piotr Kałwa, bp Andrzej Wronka oraz bp Jan Jaroszewicz¹⁶⁹. Natomiast 18 grudnia 1963 r., podczas 79. Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski, doszło do rozszerzenia składu Komisji o kolejnych hierarchów: arcybpa Bolesława Kominka, bpa Józefa Drzazgę, bpa Lecha Kaczmarka, bpa Kazimierza Józefa Kowalskiego, bpa Karola Wojtyłę oraz ks. Wincentego Granata i o. Bernarda Przybylskiego OP. W tym składzie Komisja działała aż do końca 1969 r. W 1970 r. została przekształcona w Komisję do spraw Realizacji Uchwał Soboru Watykańskiego II,¹⁷⁰ przy czym metropolita krakowski nie wszedł już w jej skład¹⁷¹.

Udział Karola Wojtyły w pracach Komisji Soborowej EP wynikał zapewne z zaangażowania w prace *Vaticanium Secundum*, jego aktywności w auli soborowej, udziału w spotkaniach nieformalnych grup dyskusyjno-studyjnych oraz licznie zgłaszanych postulatów. W trakcie II sesji, jak czytamy w protokole z posiedzenia polskich ojców soborowych w Rzymie w dniu 14 listopada 1963 r.:

„Bp Wojtyła podnosi również, iż teologowie w Kraju nie są dostatecznie zaangażowani w dzieło soborowe. Proponuje, by niektórzy teologowie polscy zostali powołani na Sobór jako 'periti', co włączy ich mocniej do dyskusji soborowej. Nawet w wypadku, gdyby nie mogli udać się do Rzymu, pozostanie ślad ich pracy w historii soborowej”¹⁷².

¹⁶⁷ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/264, k. 31, Protokół 135. KPEP, Warszawa, 21-22 III 1973 r.

¹⁶⁸ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/270, k. 51, Protokół 141. KPEP, Warszawa, 27-28 III 1974 r.

¹⁶⁹ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/184, k. 125, Protokół 55. KPEP, Warszawa, 15 IV 1959 r.

¹⁷⁰ K. Wojtyła, *Vaticanium II czas twórczego myślenia. Wypowiedzi soborowe*, wybór i oprac. A. Do-brzyński, Rzym 2014, s. 19.

¹⁷¹ Poza arcybpm Antonim Baraniakiem – jej przewodniczącym – zasilili ją: o. Bernard Przybylski OP (sekretarz), bp Jan Jaroszewicz, bp Józef Drzazga, bp Lech Kaczmarek, bp Jerzy Stroba, bp Julian Wojtkowski, ks. Wincenty Granat, ks. Czesław Domin, ks. Wacław Hipsz. Zob. AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 2/247, k. 32, Komisje Konferencji Episkopatu Polski, 20 III 1970 r.

¹⁷² M. Białkowski, *Protokoły konferencji polskich ojców soborowych. Zbiór dokumentów 1962-1965*, Lublin 2018 [w druku].

Pomysł Wojtyły nie spotkał się ze zrozumieniem ze strony kardynała Wyszyńskiego, ale na pewno potwierdził sens włączenia wikariusza kapitulnego archidiecezji krakowskiej w prace Komisji Soborowej. Ważną sferą działalności Komisji Soborowej, w której wyraźnie widać aktywność metropolity krakowskiego, było przygotowanie tłumaczeń oraz opracowania redakcyjnego i merytorycznego dokumentów Soboru Watykańskiego II. Jeszcze podczas obrad Soboru środowisko krakowskie zostało bowiem wybrane do dokonania przekładu tekstów, a arcybiskup krakowski sprawował osobisty nadzór nad pracami zespołu translatorskiego¹⁷³. W tym celu powołał do życia Krakowski Ośrodek Dokumentacji Soborowej. Tłumaczeń dokonali m.in. o. Feliks Bednarski OP, ks. Andrzej Deskur, ks. Bolesław Filipiak, o. Franciszek Małaczyński OSB i o. Bernard Przybylski OP. Druk uchwał soborowych opatrzonych wprowadzeniami autorstwa najbardziej kompetentnych znawców został opublikowany w poznańskim *Pallottinum* w 1968 r. był sporym sukcesem Karola Wojtyły i jego bliskich współpracowników.

Krótko – w latach 1967-1970 – Karol Wojtyła był członkiem Komisji Powołań, której przewodniczył bp częstochowski Stefan Bareła¹⁷⁴. Gremium to podejmowało wiele działań. W lutym 1969 r. Komisja skierowała ankietę do wszystkich diecezji na temat powołań w latach powojennych. Jej celem było przygotowanie opracowania ukazującego socjologiczny wymiar powołań, ich liczebność oraz formułowało praktyczne wnioski duszpasterskie.¹⁷⁵

* * *

Mijająca 40. rocznica wyboru Karola Wojtyły na Biskupa Rzymu oraz inauguracji Jego pontyfikatu zachęca, by ponownie przyjrzeć się posłudze biskupiej, szczególnie aktywności na forum KEP i jej komisji. Wielopłaszczyznowość działań podejmowanych przez krakowskiego hierarchę pozwala na nowo odkryć jego osobowość oraz właściwie ocenić znaczenie wielu autorskich koncepcji. Analiza dokumentów znajdujących się w Archiwum Archidiecezjalnym Warszawskim w zespole Sekretariat Prymasa Polski wskazuje na ponadprzeciętną aktywność duszpasterską krakowskiego metropolity w sprawach Kościoła katolickiego w Polsce, w tym dużą wrażliwość na kwestie społeczne i zaangażowanie polityczne, które służyło obronie godności ludzkiej oraz podstawowych praw obywatelskich. Znacznie większą rolę – niż do tej pory sądzono – odegrał jako architekt stosunków państwo-Kościół. Karol Wojtyła zdobył również ogromne doświadczenie w kontaktach z dykasteriami Kurii Rzymskiej, a także w relacjach międzynarodowych, szczególnie z zagranicznymi konferencjami biskupimi. Młody pasterz Kościoła krakowskiego był jedną z nielicznych postaci spośród Episkopatu Polski, które formułowały postulaty przeobrażeń instytucjonalnych KEP.

Nauczanie Soboru Watykańskiego II stało się dla Karola Wojtyły inspiracją do starań o powołanie do życia: Komisji Apostolstwa Świeckich, Komisji do Spraw

¹⁷³ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/225, k. 29, Protokół 96. KPEP, Warszawa, 31 VIII–1 IX 1966 r.

¹⁷⁴ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/233, k. 24, Komisje Konferencji Episkopatu, na dzień 1 IX 1967 r.; AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/235, k. 41, Protokół 106. KPEP, Warszawa, 24-25 I 1968 r.

¹⁷⁵ AAW, SPP, Protokoły KEP, sygn. II 4/242, k. 22, Protokół 113. KPEP, Warszawa, 12-13 II 1969 r.

Nauki Katolickiej, Rady Naukowej oraz Rady do Spraw Kultury. Do utworzenia tej ostatniej nie doszło z powodu wyniesienia go na Stolicę Piotrową. Natomiast jako przewodniczący pozostałych komisji przyczynił się do awansu i promocji świeckich, rozwoju duszpasterstwa stanowego i zawodowego, rekonstrukcji sieci katolickiego szkolnictwa wyższego oraz upowszechniania studiów wyższych wśród duchowieństwa. W praktyce działalność wymienionych komisji była jednym z najistotniejszych elementów procesu recepcji Soboru Watykańskiego II w Polsce. Dwadzieścia lat służby Kościołowi polskiemu oraz powszechnemu ocenić należy więc przede wszystkim jako czas przygotowania do przeprowadzenia całemu Ludowi Bożemu.

Dr Michał Białkowski, Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu (bialkowski@umk.pl)

Słowa kluczowe: Karol Wojtyła, Episkopat Polski, Konferencja Episkopatu Polski, Komisja Główna, Rada Główna Episkopatu Polski, Komisja Apostolstwa Świeckich, Podkomisja Studiów, Komisja do Spraw Nauki Katolickiej, Rada Naukowa, Komisja Duszpasterstwa Ogólnego, Komisja Soborowa, Komisja Powołań, Rada do spraw Kultury

Keywords: Karol Wojtyła, Episcopate of Poland, The Episcopal Conference of Poland, Main Commission of the Episcopate of Poland, Commission for the Lay Apostolate, Sub-commission for Studies, Commission for Catholic Education, Science Council, Commission for Christian Ministry, Council Commission, Vocations Commission, Council for Culture.

ABSTRACT

The aim of this paper is to present the leading role of Karol Wojtyła in the work of the Episcopal Conference of Poland (ECP) in the years 1958–1978. Therefore, the main research problem will be a description of Karol Wojtyła's participation and actual influence on the activities of the Episcopal Conference of Poland, together with evaluation of the effects of his activities. The following hypotheses can be formulated. 1) Karol Wojtyła's influence on the work of ECP evolved along with his changing position in the Episcopate structures (a strong trend for an increasing influence); 2) Karol Wojtyła undertook multi-faceted, multi-directional and multidimensional actions; 3) actions undertaken by Karol Wojtyła in ECP significantly influenced the development of relationships between the state and the Church. The studies were conducted using the historical (genetic) method and content analyses, which allow to present the following factual data.

Karol Wojtyła played an important role in work of ECP and its specialist committees. From 1958 (his appointment as the suffragan bishop of Kraków) he was a member of the ECP, and in 1964 (appointment as the Metropolitan Archbishop of Kraków) he joined the top management group – EP Main Commission. As part of the tasks he was appointed then, he prepared pastoral letters and participated in development of relationships with the government of the Polish People's Republic; he was also responsible for contacts with the Apostolic See and episcopal conferences abroad; and he inspired changes in the organisational structure, aims and tasks of ECP. His participation in the work of specialist commissions represented an important part of his involvement with the Episcopal Conference of Poland. During twenty years of his ministry as a bishop Karol Wojtyła was a member of the following commissions: Commission for the Lay Apostolate - chairman in 1966–1978; Sub-commission for Studies – chairman in 1967–1970; Commission for Catholic Education – chairman in 1970–1978; Science Council – chairman in 1972–1978; Commission for Christian Ministry – member in 1958–1978; Council Commission – member in 1963–1970; and Vocations Commission – member in 1967–1970. The number and the diversity of proposals, projects, and postulates notified by him prove the unique intellect, organisational skills and leadership skills of the future pope.